

Environmentální aspekty průmyslových činností

(03)

Výroba silikátů * Metalurgie * Výroba buničiny a papíru * Potravinářský průmysl

Ivan Holoubek

RECETOX, Masaryk University, Brno, CR

holoubek@recetox.muni.cz; <http://recetox.muni.cz>

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Výroba silikátů

VÝROBA MALTOVIN

CEMENT:

- ↪ hydraulická maltovina – jemné mletí slinku a speciálních přísad
portlandský - vápenec, hlinité zeminy
- ↪ mokrý, polosuchý, suchý způsob výroby – dle surovin a způsobu pálení
v šachtové nebo rotační peci
- ↪ Rotační pec - 30 – 150 m, \varnothing - 2 - 5 m
- ↪ 4 pásma:
 - horní – sušící, předeřívací – 400 °C
 - kalcinační – rozklad CaCO_3 , únik CO_2 – 400 – 950 °C
 - slinkovací pásmo – 1 450 °C - částečné tavení, vznik slinku
 - chladicí – 600 °C - chladič slinku

Schéma výroby cementu

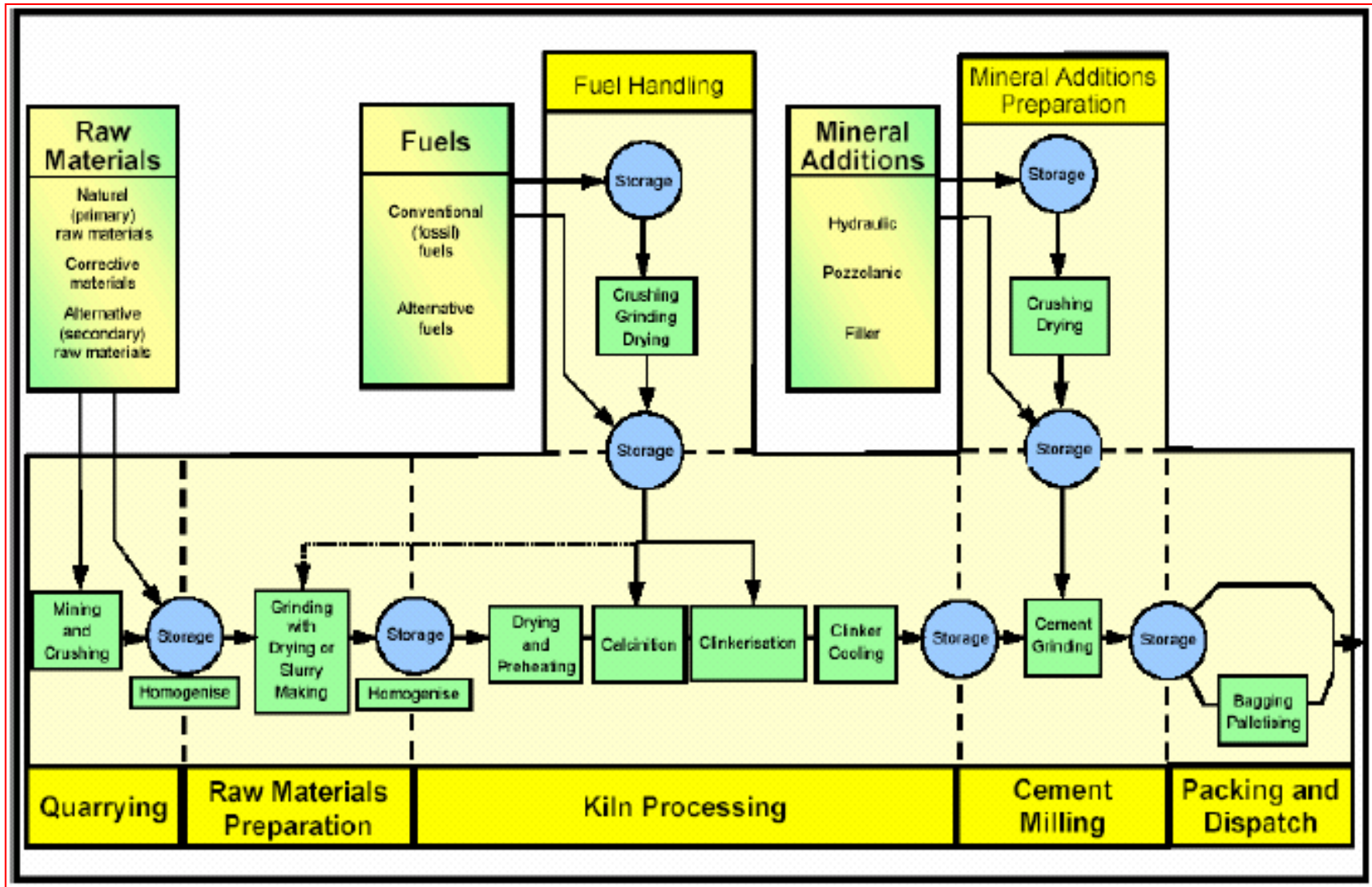

Schéma výroby cementu

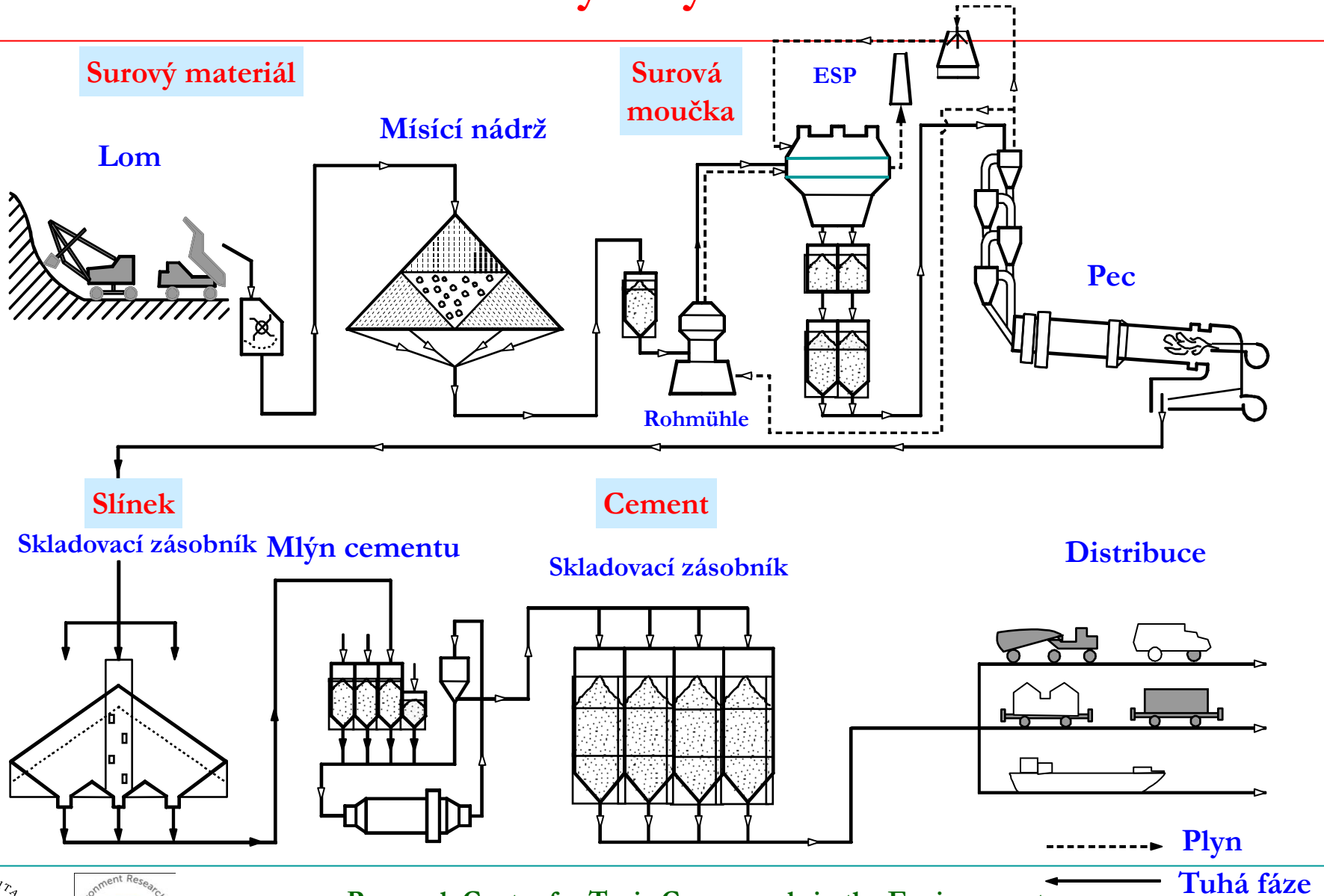

Schéma výroby cementu

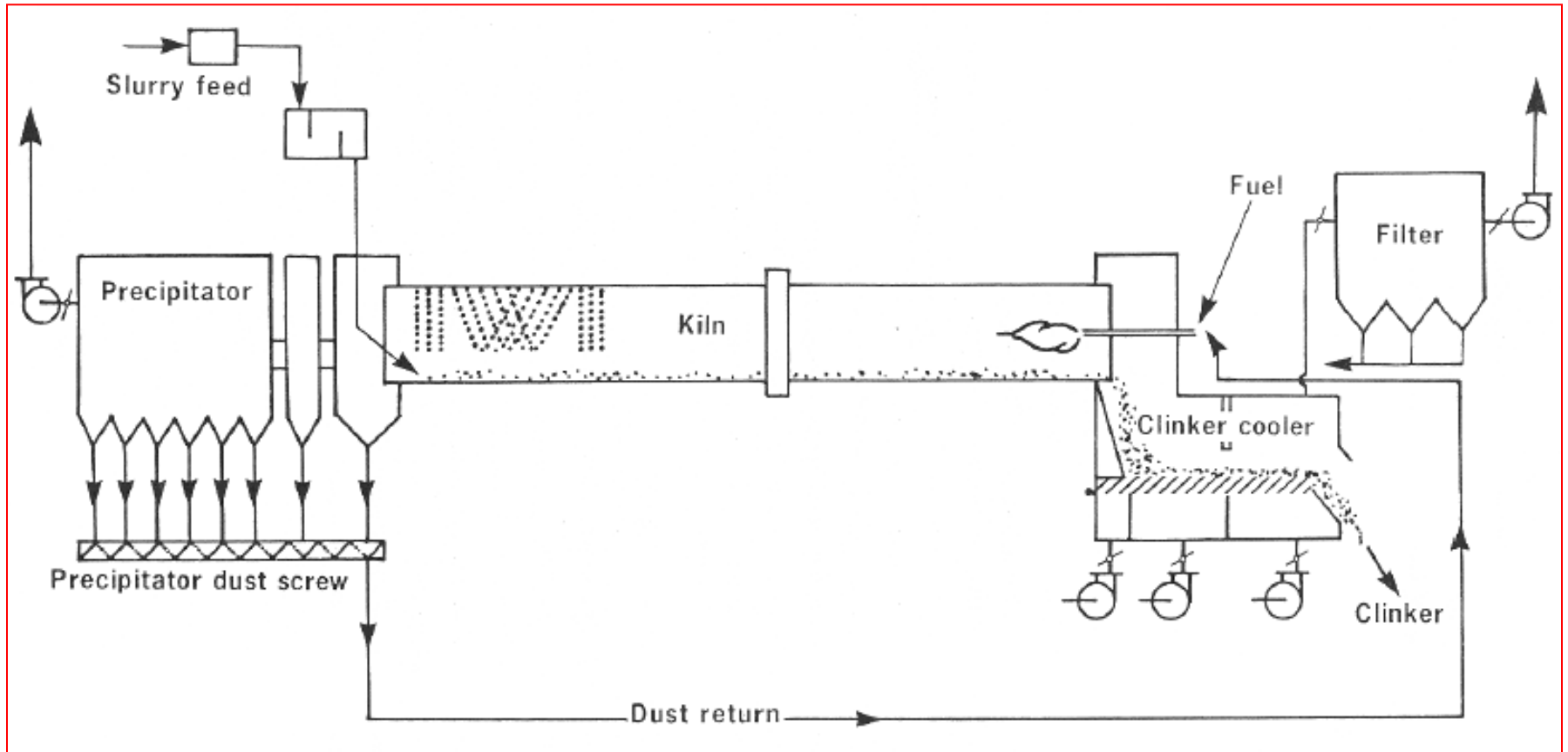

Schéma výroby cementu

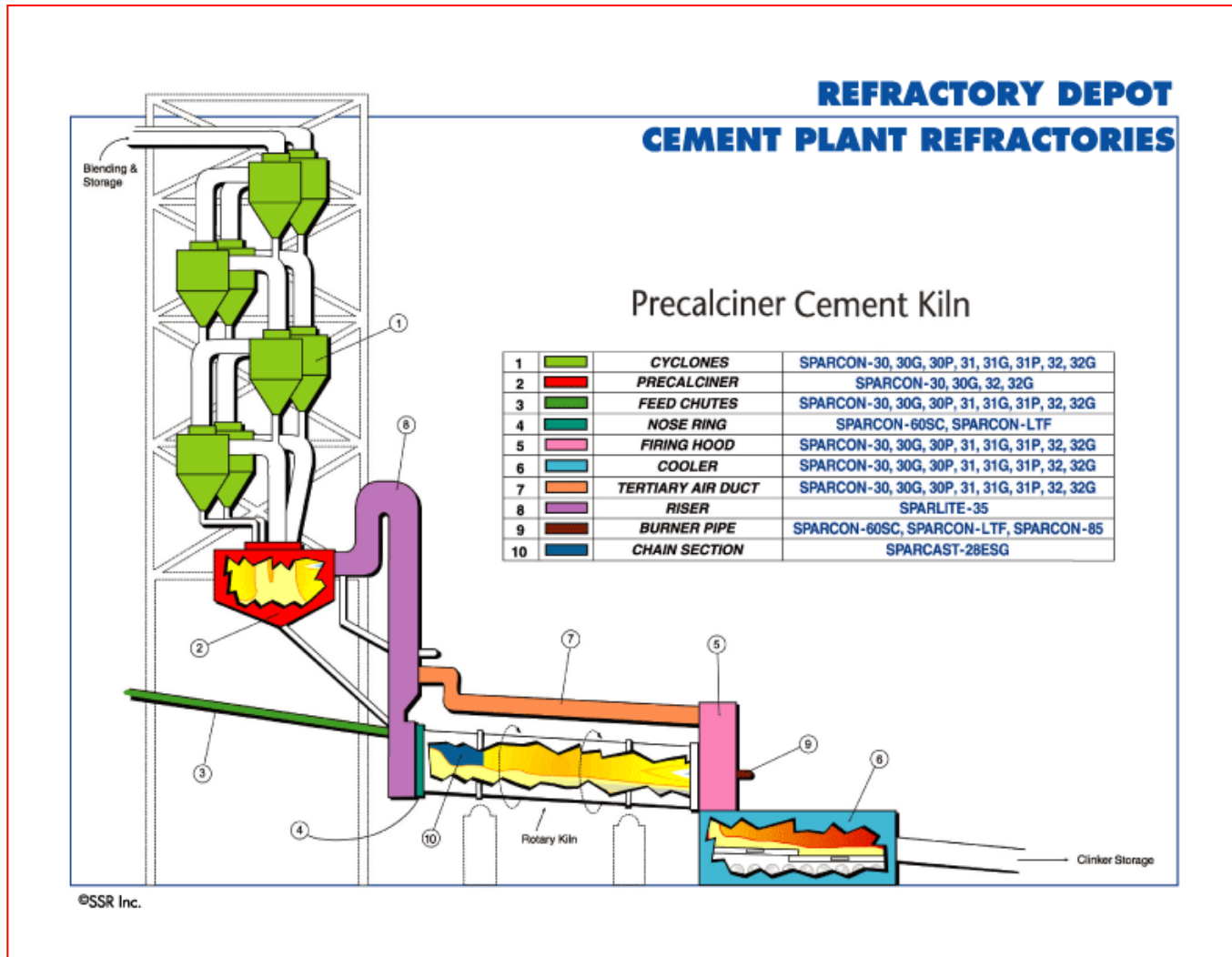
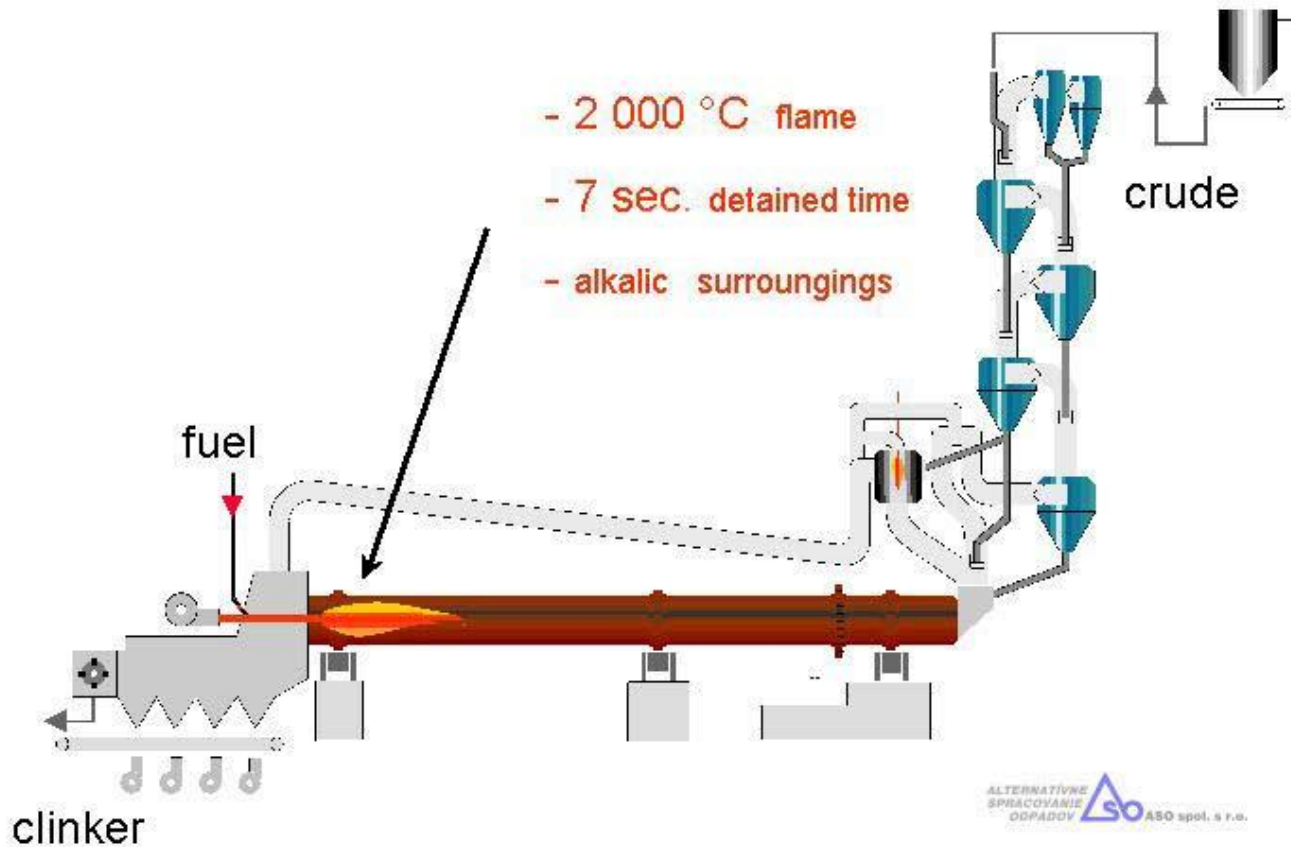
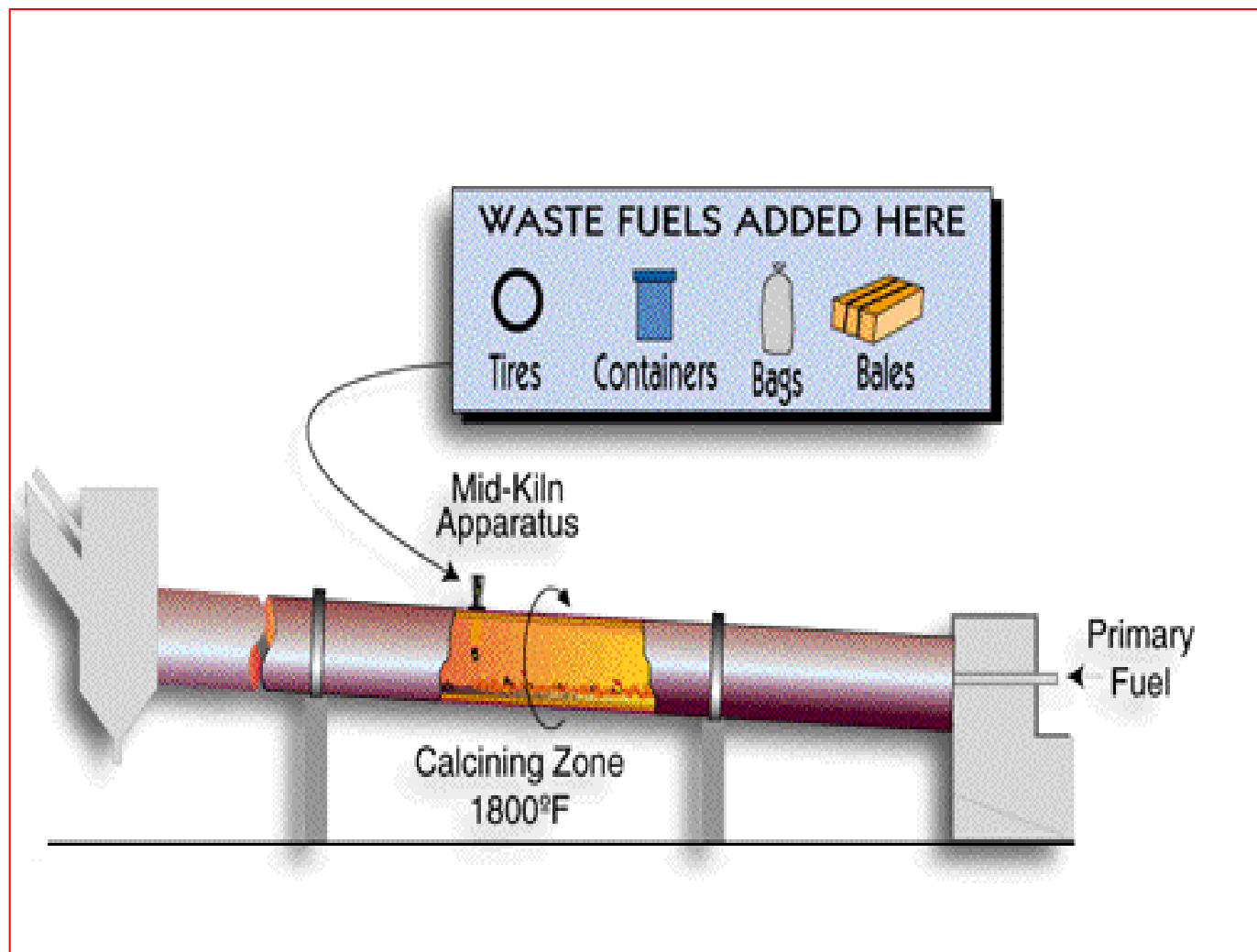

Schéma výroby cementu

Cement rotary kiln

Dlouhá mokrá pec

Dlouhá mokrá pec

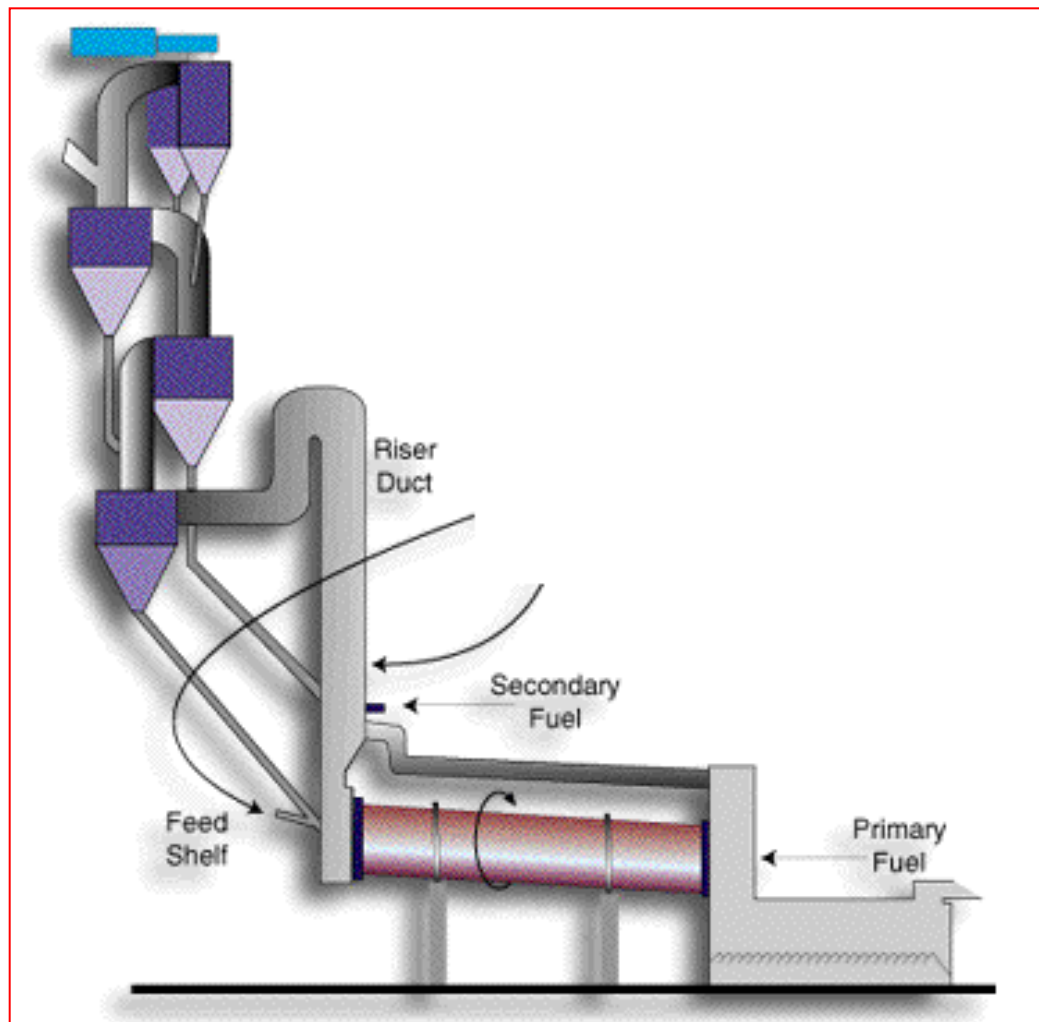
Research Centre for Toxic Compounds in the Environment

<http://recetox.muni.cz>

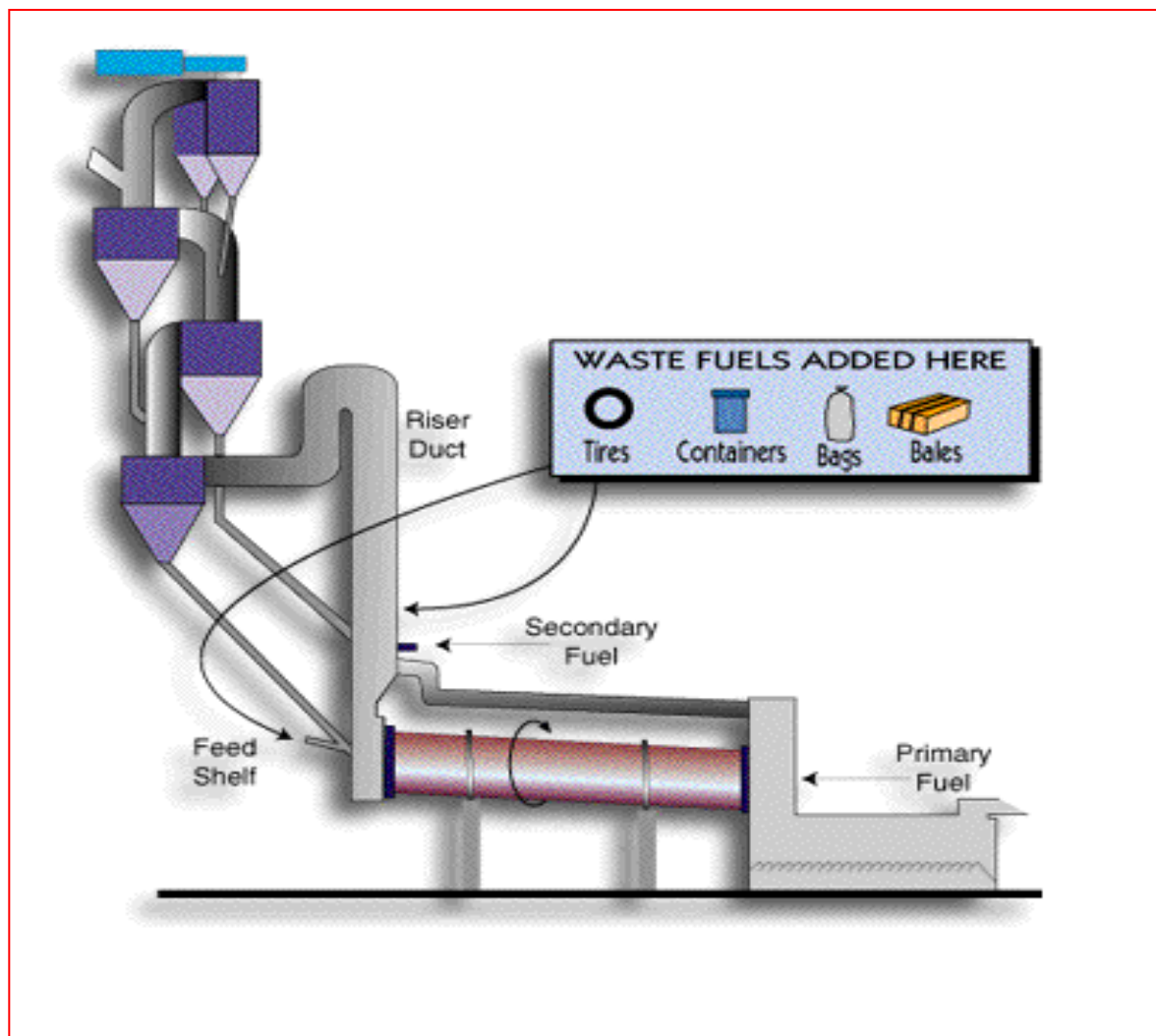
Cementárenská pec – hlavní hořák

Suchý předeřřivač a předkalcinační pec

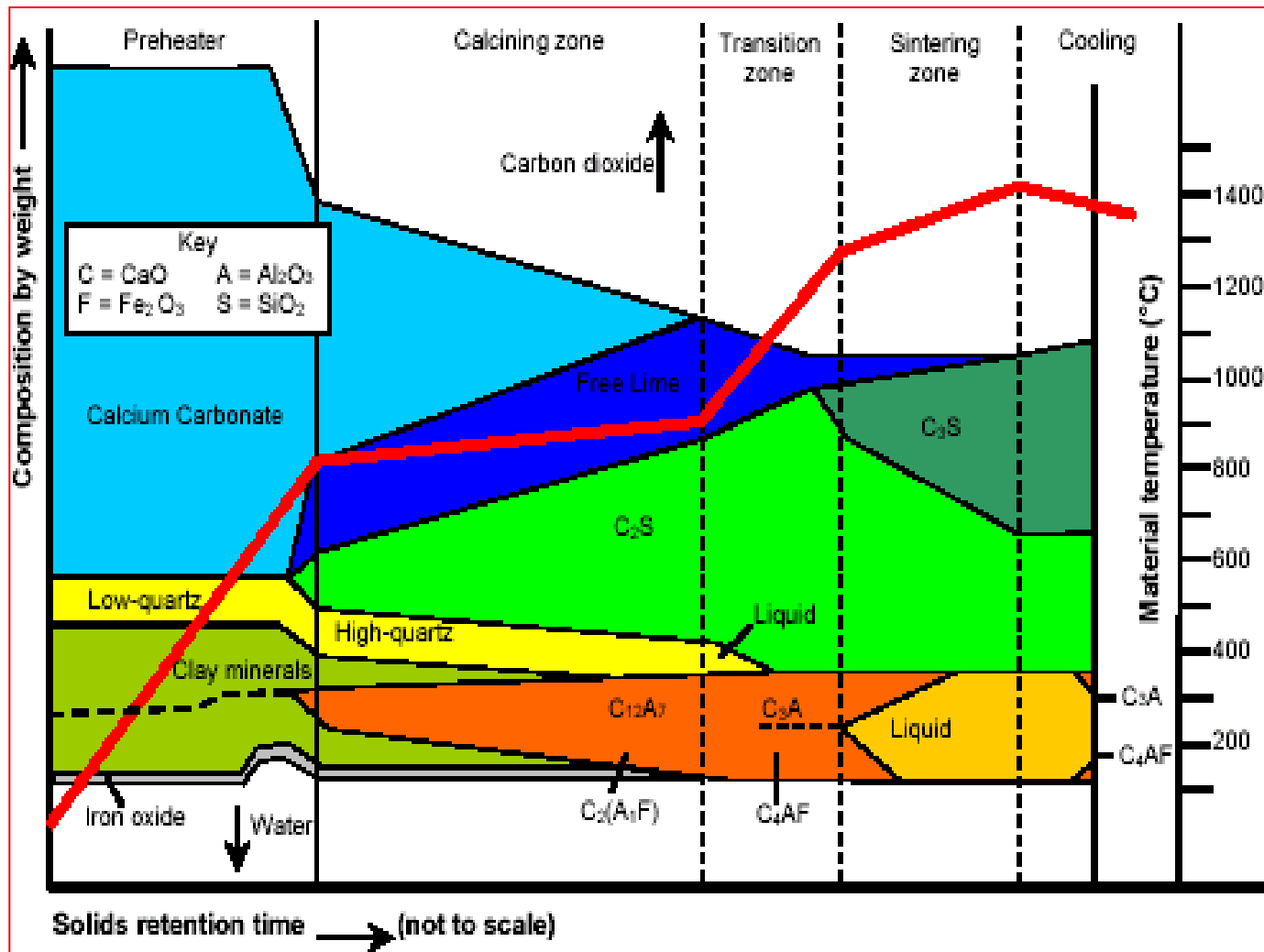
Suchý předeřřivač a předkalcinační pec

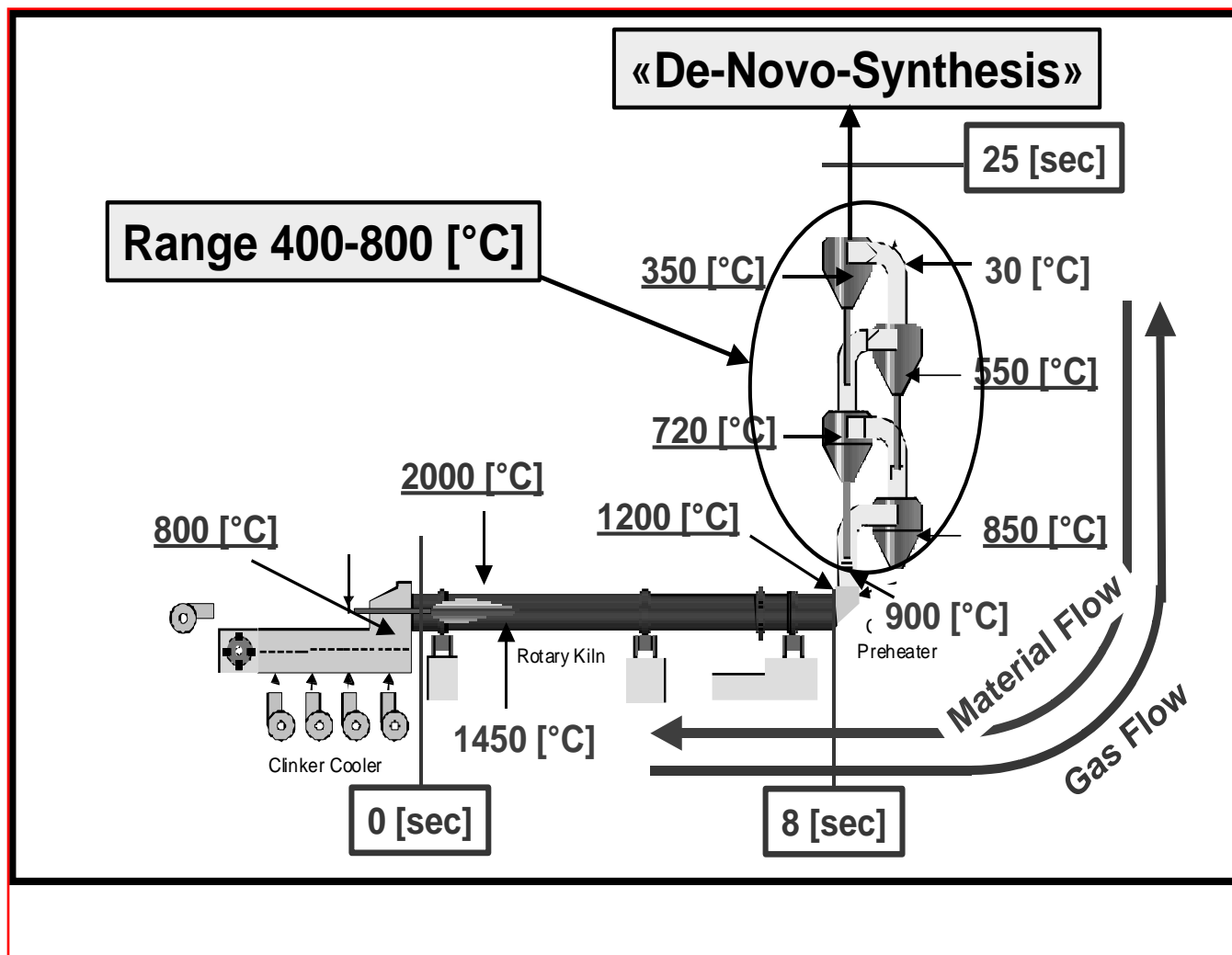
Suchý předeřřivač a předkalcinační pec

Provozní podmínky cementárenské pece

Teploty doby zdržení v cementárenské peci a předehřívacím systému

Výroba cementu – vlivy na ŽP

Prašnost

- ↪ primární
- ↪ sekundární

Sekundární - technologické zařízení (pece, mlýny, chladiče slinku, mlýny cementu) - blízké okolí

+ skládky suchých materiálů, manipulace, doprava, zásobníky materiálů

NO_x , SO_2 – málo

Výroba vápna a magnezitu

VÁPNO:

- ↪ tepelný rozklad CaCO_3 (900 – 1 300 °C) \Rightarrow CaO
- ↪ automatické šachtové pece - svrchu CaCO_3 + koks
- ↪ ostatní podobné cementárnám

MAGNEZIT:

- ↪ surový magnezit (MgCO_3) - 700 – 1 000 °C kaustický magnezit (3-8 % CO_2) \Rightarrow xylolit, heraklit, sorelový cement
- ↪ > 1 700 °C - mrtvě vypálený magnezit (bez CO_2) \Rightarrow výroba žáruvzdorných cihel

Šachtové a rotační pece

Závažnější exhalace – MgO

Výroba skla

SKLO:

Homogenní, isotropní, většinou průhledná hmota vznikající tavením sklářského písku (hlavně SiO_2), vápence a sody a ochlazením taveniny tak, aby při chlazení nekrytalizovala

Sklo – různé oxidy

Řada přísad - kovy

Suroviny – sklářský kmen – tavení – $1\ 450\ ^\circ\text{C}$ – pánvové pece (diskont.) nebo vanové (kont.)

Vyčeření – ochlazení ($1\ 150\ ^\circ\text{C}$) – zpracování – foukání, lisování, tažení, lití, válcování

Homogenizace surovin – emise SiO_2

Fluorové přísady – HF - tavení, zpracování, leštění, leptání

NO_x

Metalurgické výroby – výroba koksu

- ↪ Součást metalurgického komplexu
- ↪ Karbonizace černého uhlí v koksárenských pecích
- ↪ Nízko (500 – 600 °C) - vysokoteplotní (900 – 1 400 °C) karbonizace
- ↪ Podle T , doby karbonizace a kvality uhlí lze získat 3 základní produkty :
 - koks
 - koksárenský plyn
 - chemické produkty

Metalurgické výroby – výroba koksu

Podle typu pece, druhu vsázky, způsobu provozu se vyrábějí **4 druhy koksu**:

- ↪ **vysokopecní koks**: hlavní produkt (65 – 75 %). Z uhelných směsí při 1 300 – 1 350 °C, zrnitost 40 – 80 mm.
- ↪ **slévárenský koks**: ve slévárnách při tavení litiny, vyrábí se při 1 200 – 1 250 °C
 - slévárenský koks I > 90 mm
 - slévárenský koks II - 60 – 90 mm
- ↪ **kusový koks**: kvalita jako slévárenský , > 80 mm
- ↪ **drobný koks**: používá se pro výrobu plynu v generátorech, v chemickém průmyslu na výrobu CaC_2 , topení v domácnostech, palivo ve spékárnách rud

Koksárenský plyn (svítiplyn): topení, palivo v hutnictví, výroba H_2

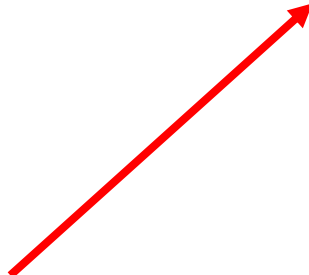
Vedlejší produkt výroby koksu – objem. %: CO_2 - 2-4; C_xH_y - 2-3;

O_2 - 0,4-0,8; CO - 6-8; H_2 - 53-58; CH_4 - 23-28; N_2 - 3-8

Metalurgické výroby – výroba koksu

CHEMICKÉ PRODUKTY:

Produkty karbonizace uhlí:

- ↪ 500 – 600 °C – nízkoteplotní dehet (parafiny, alkeny, fenoly)
 - ↪ vyšší T – rozklad a přeměna na benzen, naftalen, antracen, nižší obsah dehtu, vyšší H₂
 - ↪ 400 – 800 °C – NH₃
 - ↪ > 850 °C - rozklad dehtu a vznik
 - ↪ < 700 °C – nenasycené uhlovodíky, fenoly
-

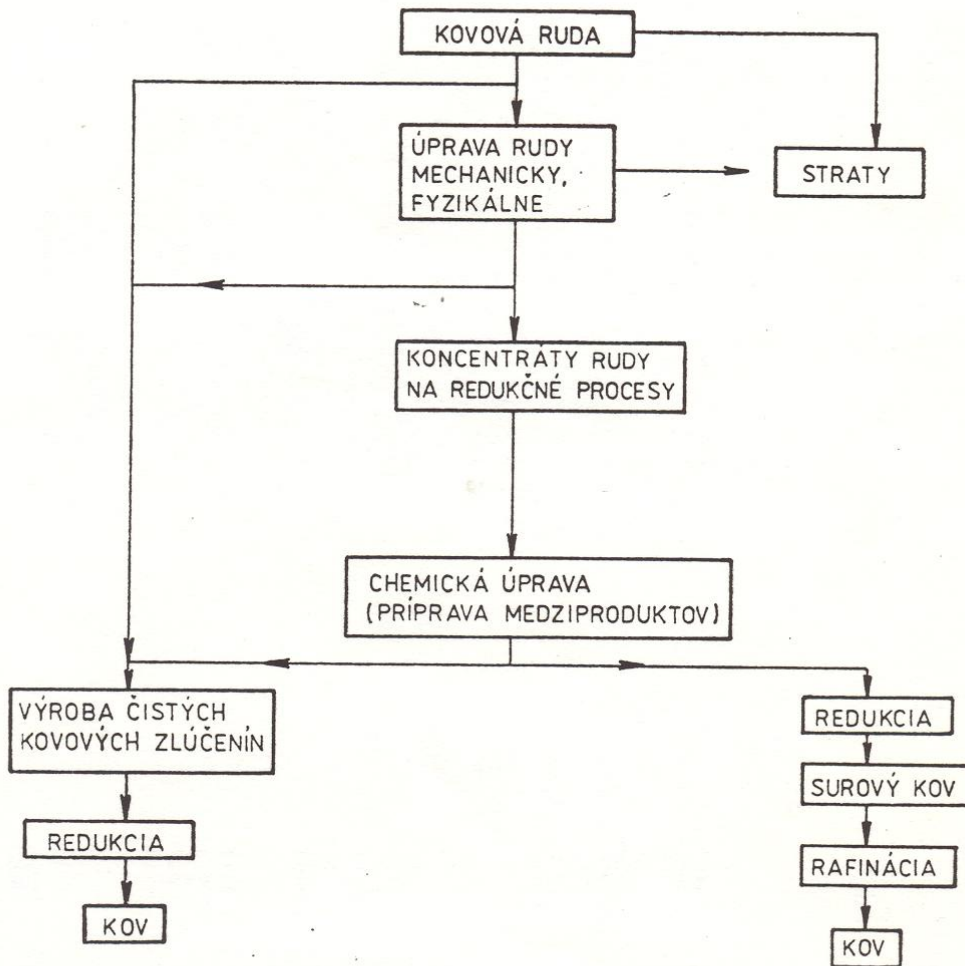
Průměrná výtěžnost karbonizace černého uhlí

	[%]
suchý koks	74-78
koks.plyn	15-17
surový dehet	3,2-3,8
pyrogenetická voda	2-5
surový benzen	0,9-1,2
NH ₃	0,2-0,32
naftalen	0,03-0,06
sirovodík	0,2-0,3
fenoly	0,11-0,18
pyridin	0,04-0,08

(g): H₂S, HCN, SO₂, CO,
AR, PAHs, K-PAHs
hluk, vysoké T,
vibrace, plyny, prach

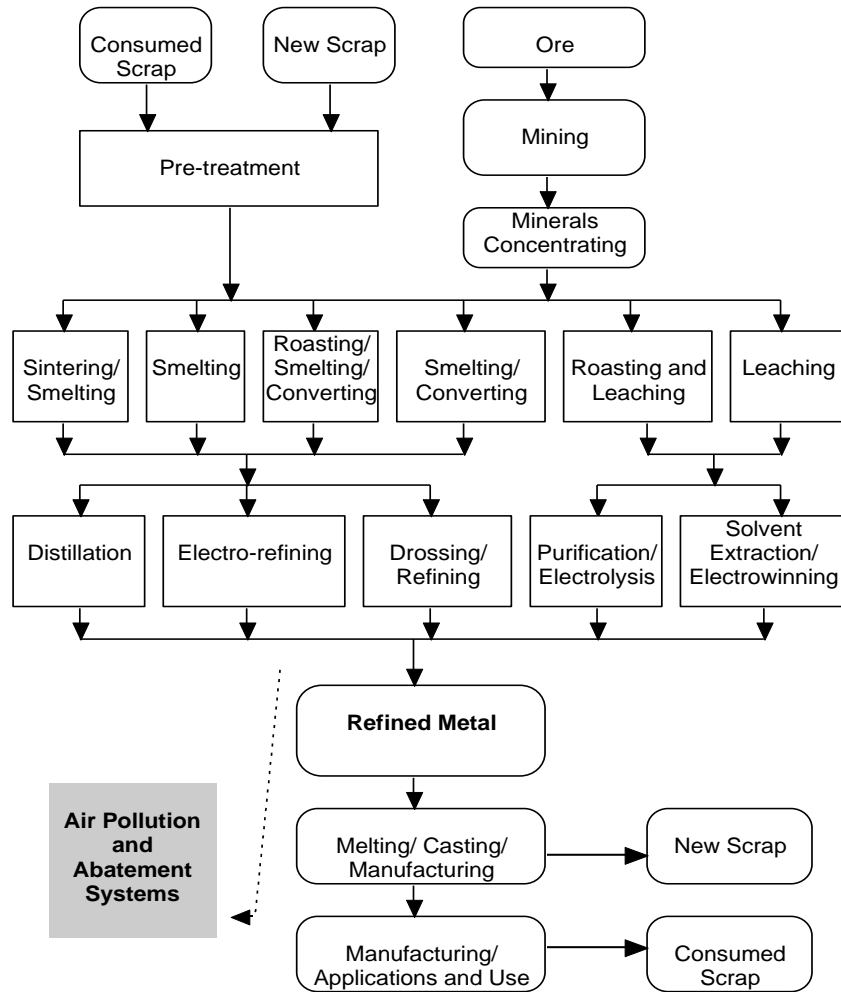
Problémy:

- ↙ OV z praní uhlí (oddělení hlušiny)
- ↙ prachové úlety
- ↙ OV: fenoly, aromáty, oleje, NH₃, H₂SO₄
- ↙ prach: vykládání, mletí, plnění komor, karbonizace, hašení, třídění, drcení

Obr. 5–17. Výroba kovov [29] ·
Čisté kovy Al, Mg, Ti, Cu, U, W, Mo, Zn, Ni
Surové kovy Fe, Cu, Pb, Ni, Sn, Zn

Obecné schéma primární výroby a rafinace kovů

Výroba železa a oceli

Železo - redukce Fe rudy koksem ve vysoké peci

Fe rudy:

- ↪ Fe_2O_3 - Hematit
- ↪ Fe_3O_4 - Magnetit
- ↪ $\text{FeO}(\text{OH})$ - Limonit
- ↪ FeCO_3 - Siderit
- ↪ FeS_2 - Pyrit - S - negativní ovlivnění kvality železa

Výroba železa

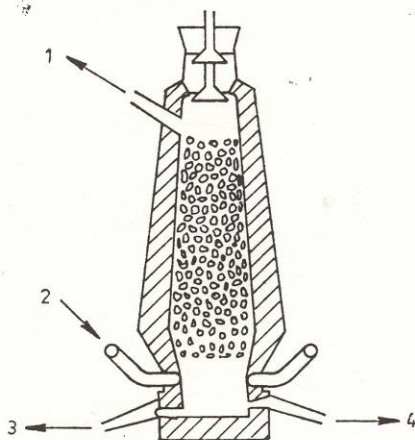
2 až 3 t železnej rudy (podľa obsahu Fe),
1 t koksu,
0,4 t vápenca,
3 až 6 t vzduchu,
60 až 70 m³ vody.

Vysoká pec pracuje nepretržite.

Podľa teploty prebieha v peci niekoľko chemických reakcií:

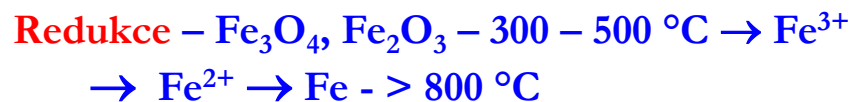

Redukcia železa prebieha účinkom C a CO

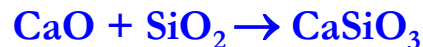
Obr. 5-18. Schéma vysokej pece

1 - kychtové plyny, 2 - vzduch, 3 - surové železo, 4 - troska

CaO:

- tavidlo - snižuje BT $\text{SiO}_2, \text{Al}_2\text{O}_3$ (nečistoty)
snižuje spotrebu koksu
- neutralizace – neutralizace kyselé strusky $\text{SiO}_2,$
 Al_2O_3 (koroze vyzdívky)

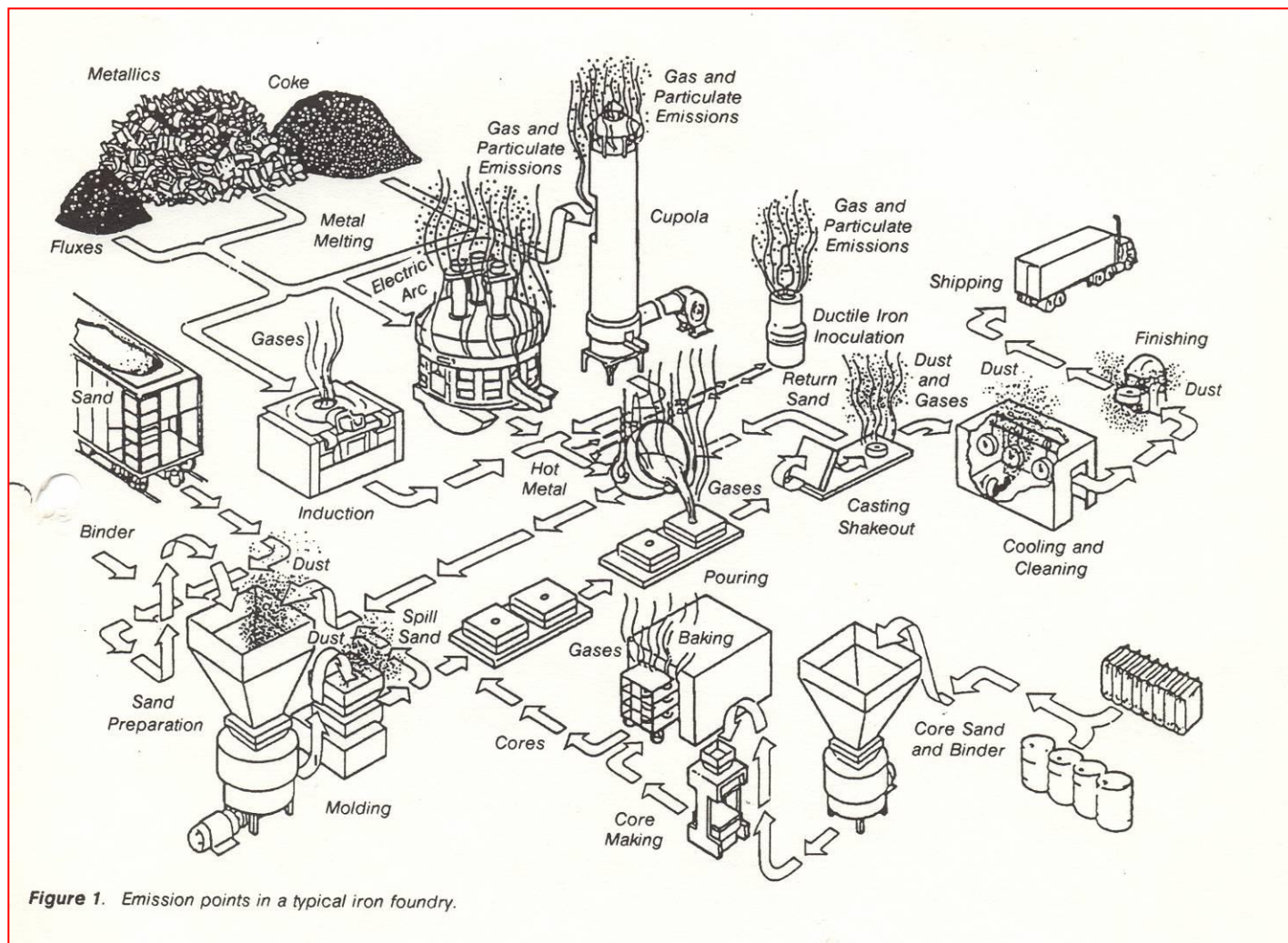
- odstraňuje S z Fe:

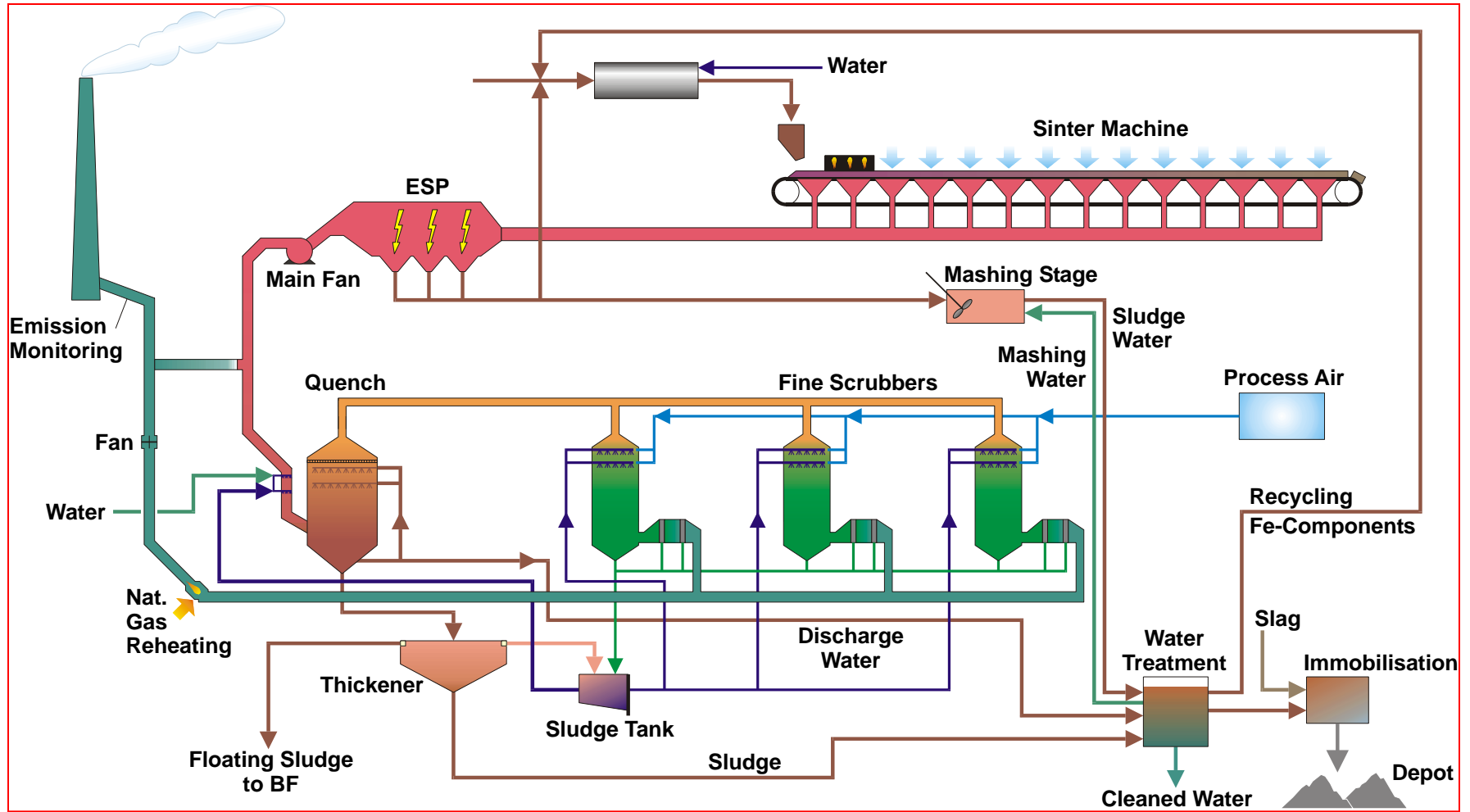
Surové Fe - 3 -10% nečistot - 2- 5% C, ďalej Si,
Mn, P, S

není kujné, křehké - ďalší zpracování – odlévání
 \rightarrow ďalší zpracování (oxidace vzduchem
nebo O_2) \rightarrow ocel, slitiny

Emise z výroby surového železa

Výroba surového železe s využitím systému mokrého praní spalin

Source: Hofstadler et al. 2003.

Výroba oceli

Rafinace – snižování obsahu C < 20% a odstranění nečistot

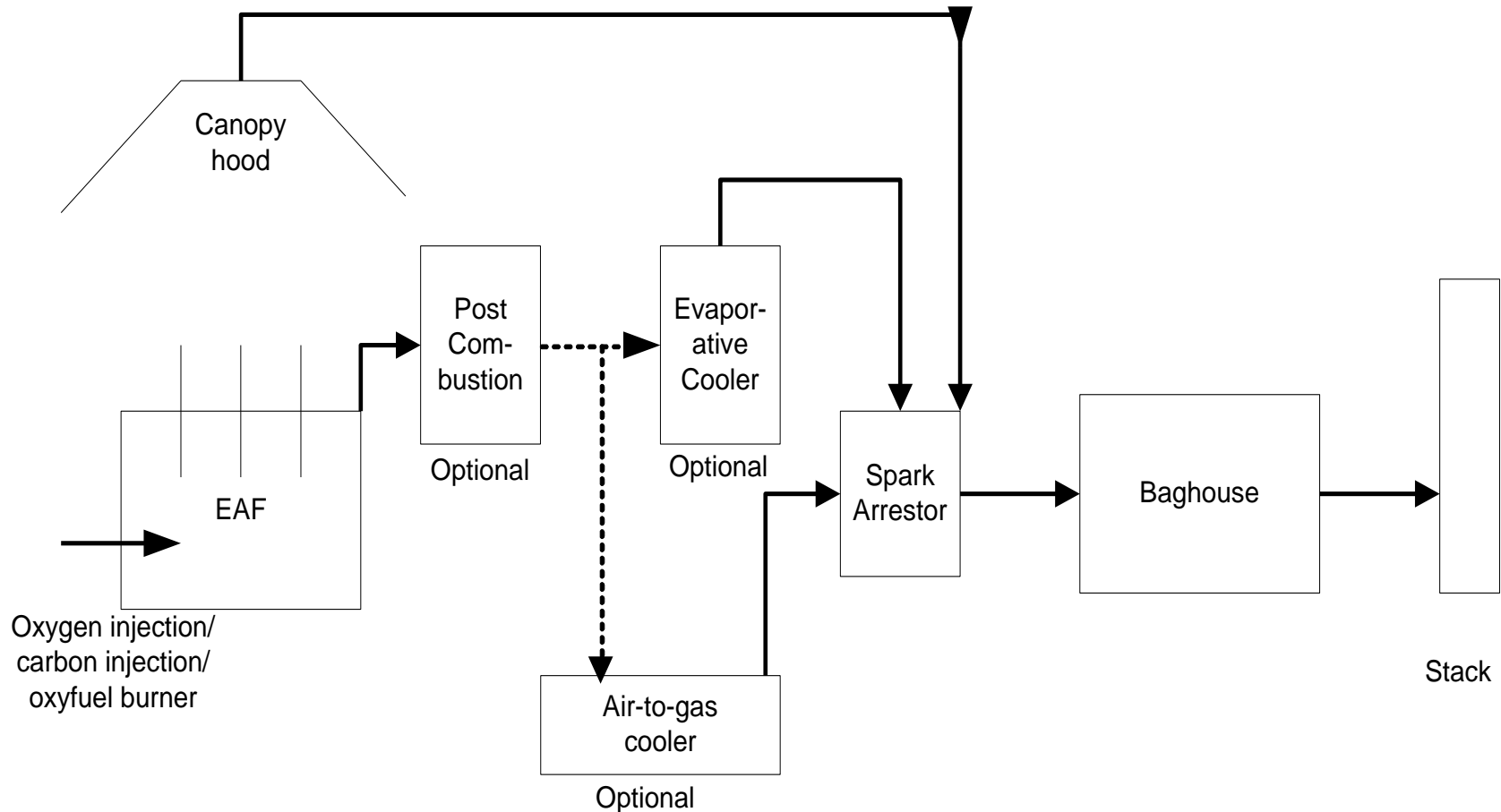
2 způsoby:

- ↪ smísení surového Fe se železným šrotem, roztavení, selektivní oxidace nečistot (Si, Mn, P, C); $T = 1\ 600\ ^\circ\text{C}$
nečistoty: plynné úniky, struska
Siemens – Martinovy pece, elektropece
- ↪ rafinace v kyslíkových konvertorech přidáním vápna

Ferroslitiny:

- ↪ Speciální oceli – slitiny Fe a kovu (Mn nebo Cr) nebo Fe a Si
Ferro – mangan, - chrom, - silicium
- ↪ Redukce Fe rudy s Mn, Cr rudou koksem v elektrických pecích
- ↪ Fe, ocel – další zpracování – kování, lisování, odlévání

System kontroly emisí u elektrické pece

Hutnické odpady

↪ Vysokopecní a ocelářská struska

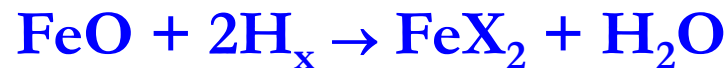
Struska s výroby slitin

Surové Fe : 450 kg strusky / t surového Fe → druhotná surovina

Struska: SiO_2 , CaO , Al_2O_3 , MgO , MnO , FeO , S , CaF_2 , P_2O_5

↪ Vysokopecní plyn – CO , CO_2 , H_2S , SO_2 , T.č.

↪ OV kyselé – zpracování oceli na hutnické výrobky – na povrchu FeO → moření v Mn , H_2SO_4

Kyselé OV

Hutnické odpady

OV – velká spotřeba O₂

Regenerace, recyklace

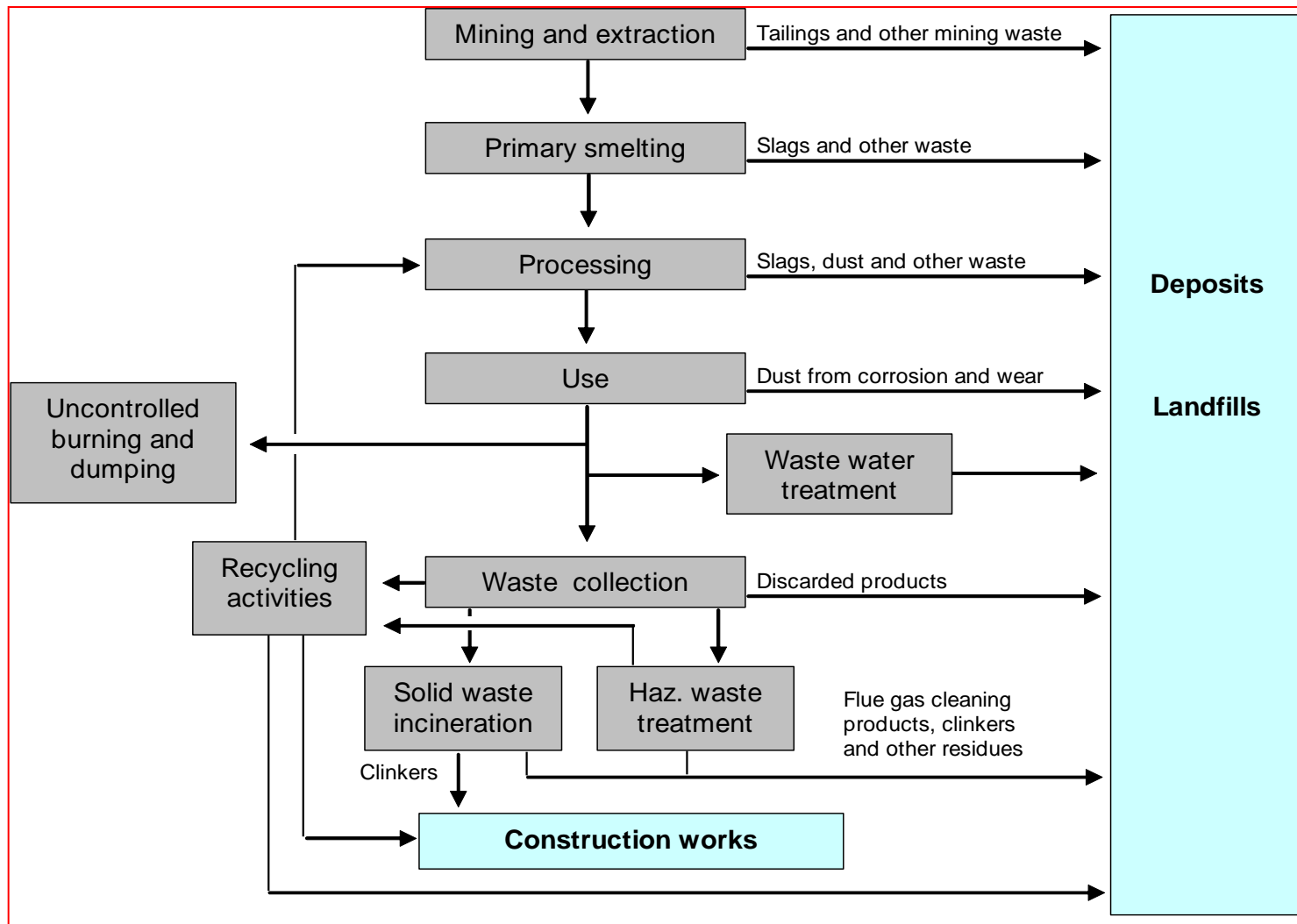
↪ Tuhé kaly – odstranění elektromagneticky

Speciální legované oceli – moření v lázni s HF + HNO₃

OV: F⁻, HMs – Fe, As, Cr, Mn, Mo → kovy - extrakce kapalinou
nebo elektrolyticky

Hutnické odpady

Neželezná metalurgie – výroba hliníku

Surovina: bauxit (Al_2O_3) + Fe_2O_3 , SiO_2

Výroba :

- 1) výroba čistého Al_2O_3 z rudy
- 2) výroba Al elektrolýzou Al_2O_3 rozpuštěného v roztaveném kryolitu (NaAlF_4)

Bauxit – mletí, drcení, sušení, mletí (prach) → žíhání (+ Na_2CO_3)

→ vyloužení vodou → hlinitan → zahřátí (P + NaOH (konc.)

→ $\text{Al}(\text{OH})_3$ + NaOH → $\text{NaAlO}_2 \cdot 2 \text{H}_2\text{O}$

↓

Al_2O_3 → elektrolýza → Al

Neželezná metalurgie – výroba hliníku

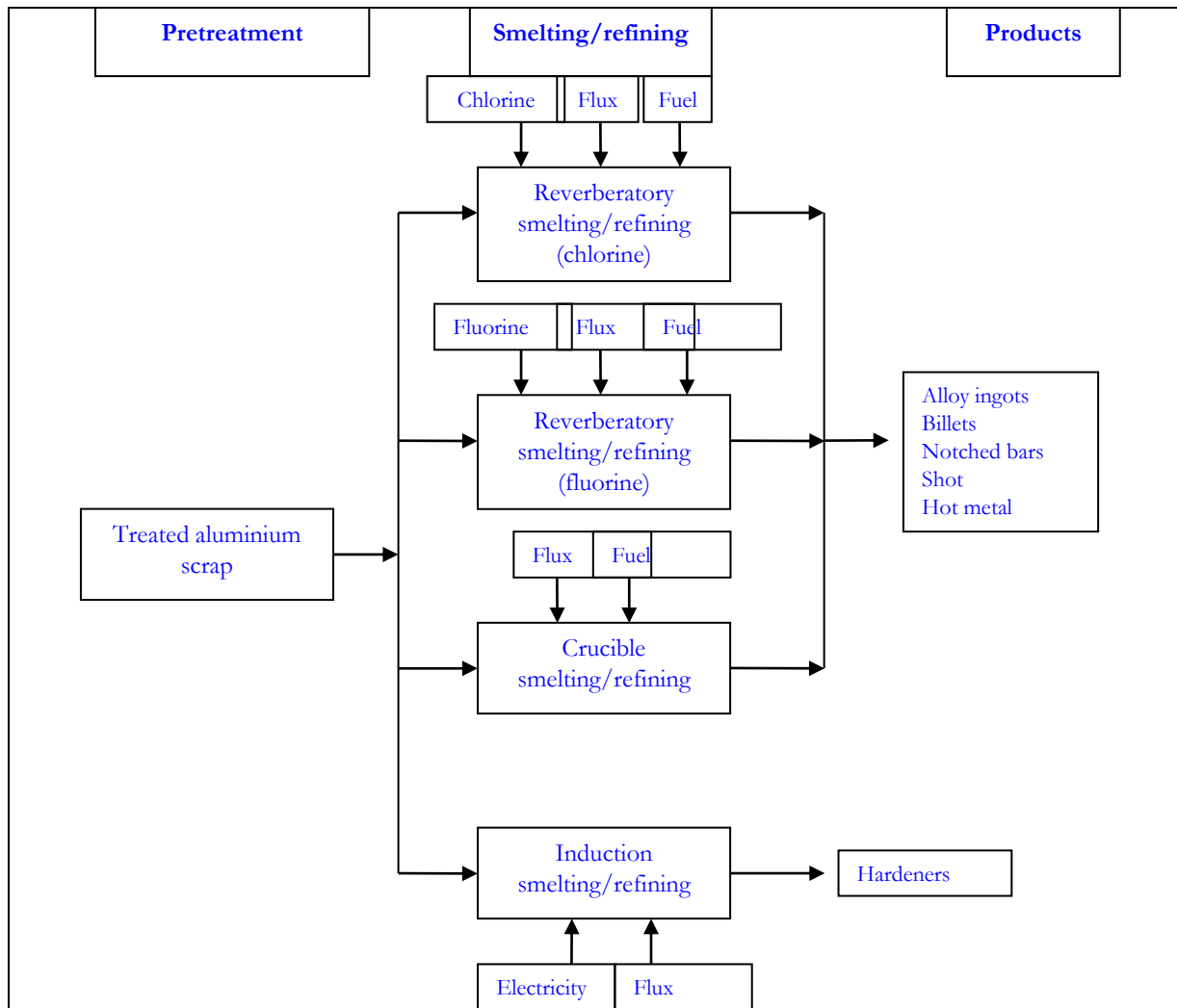
Čistý Al_2O_3 se rozpustí v NaAlF_4 → elektrolýza (Fe vana vyložená uhlíkem (katoda) se závěsnými C anodami $950\text{ }^\circ\text{C}$) → na (-) tekutý Al → na dně pod elektrolytem → vakuové odsávání → slévárna

F-, HF, CF_4 (elektrolýza)

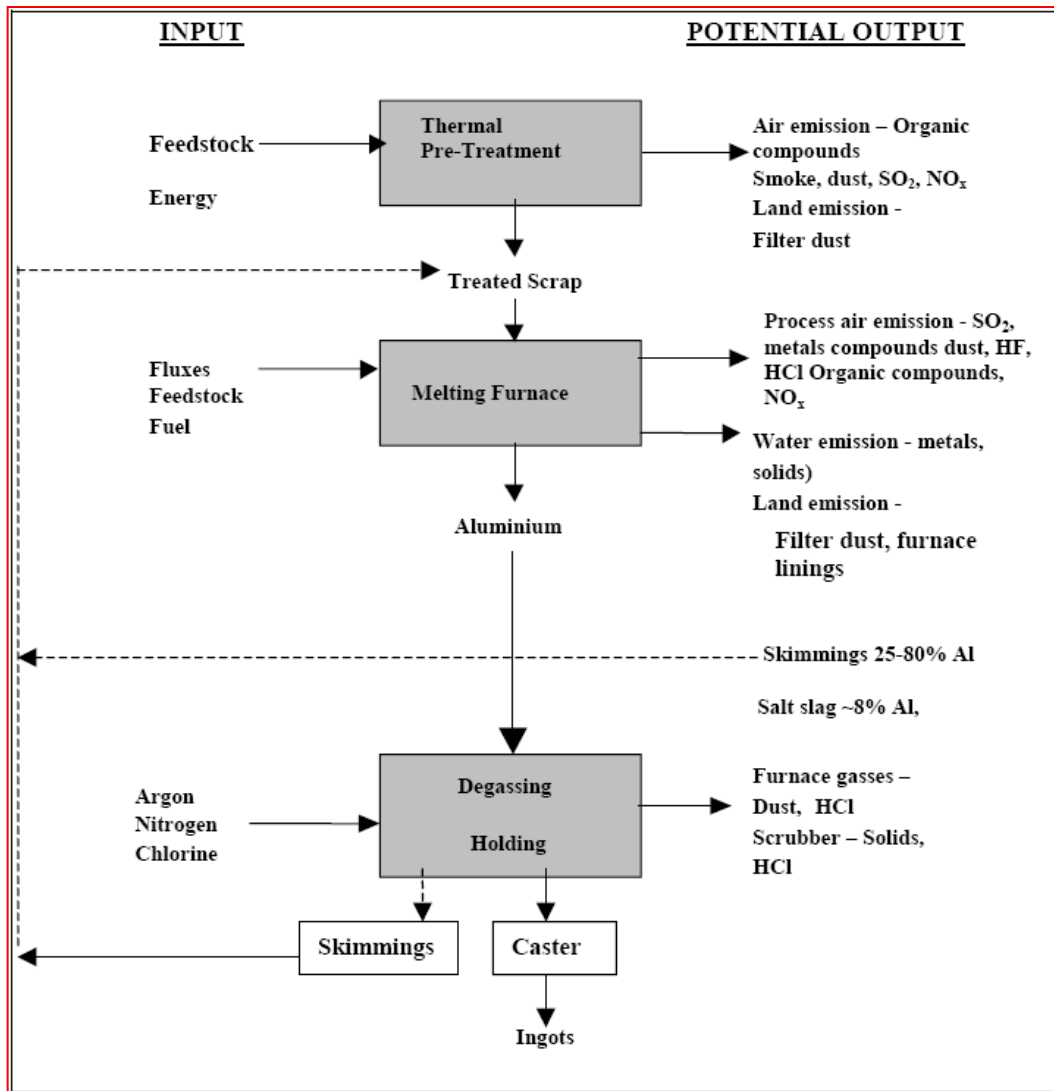
Emisní faktor F sloučenin:

- bez opatření na snížení emisí: 15 – 20 kg / t Al
- s opatřeními: 1 – 2 kg / t Al

Sekundární výroba hliníku

Vstupy a výstupy ze sekundární výroby hliníku (IPPC 2001)

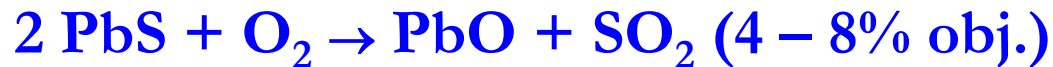

Neželezná metalurgie – výroba olova

Ochrana káblů, odpadních potrubí

Akumulátory, ochrana před vysokým zářením

Galenit (PbS) → pražení s přísadami v etážových pecích

kusový aglomerát (emise Pb)

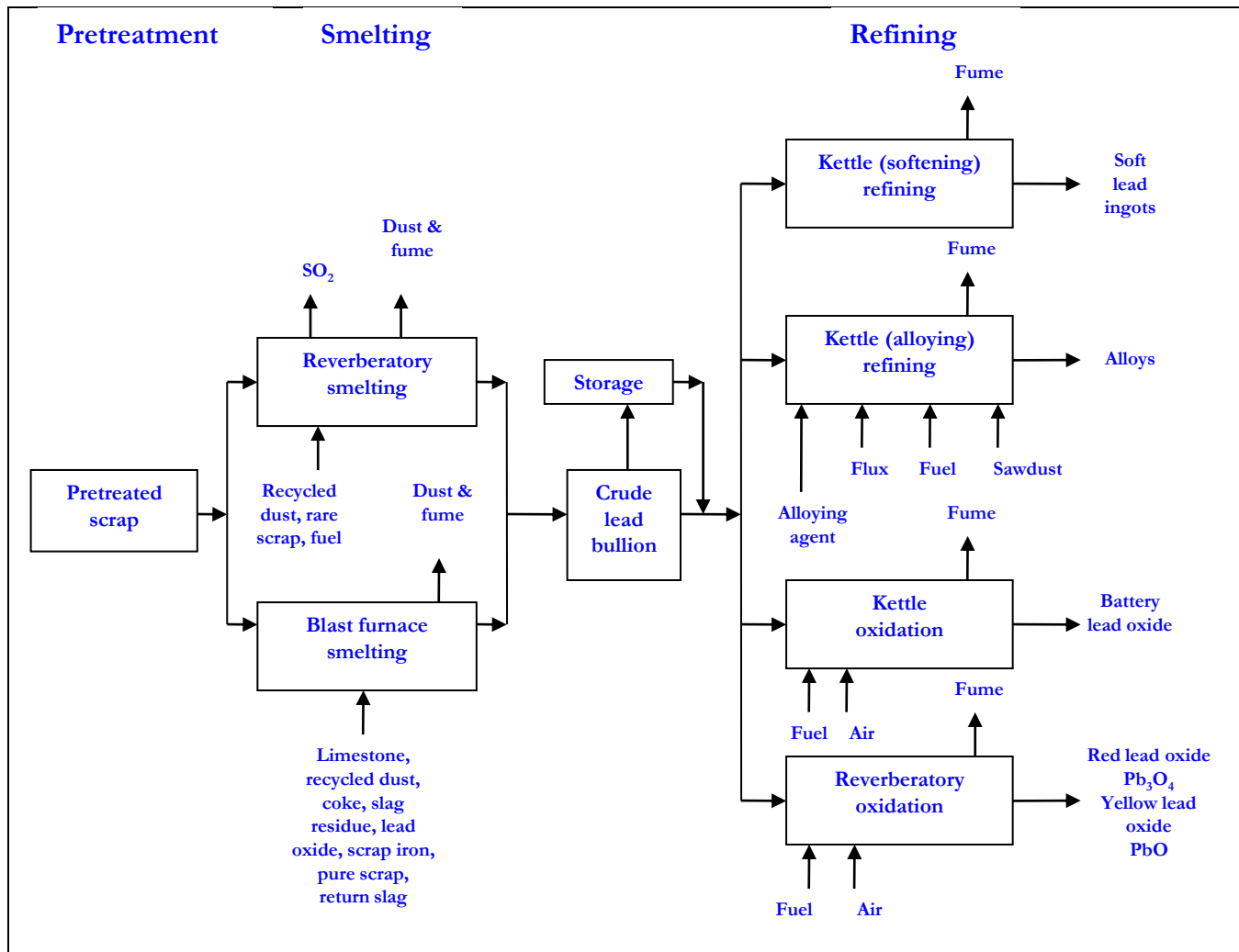

redukce (šachtové pece)

Pb → struska (kovy)

Sekundární tavení olova

Source: EPA 1986.

Neželezná metalurgie – výroba antimonu

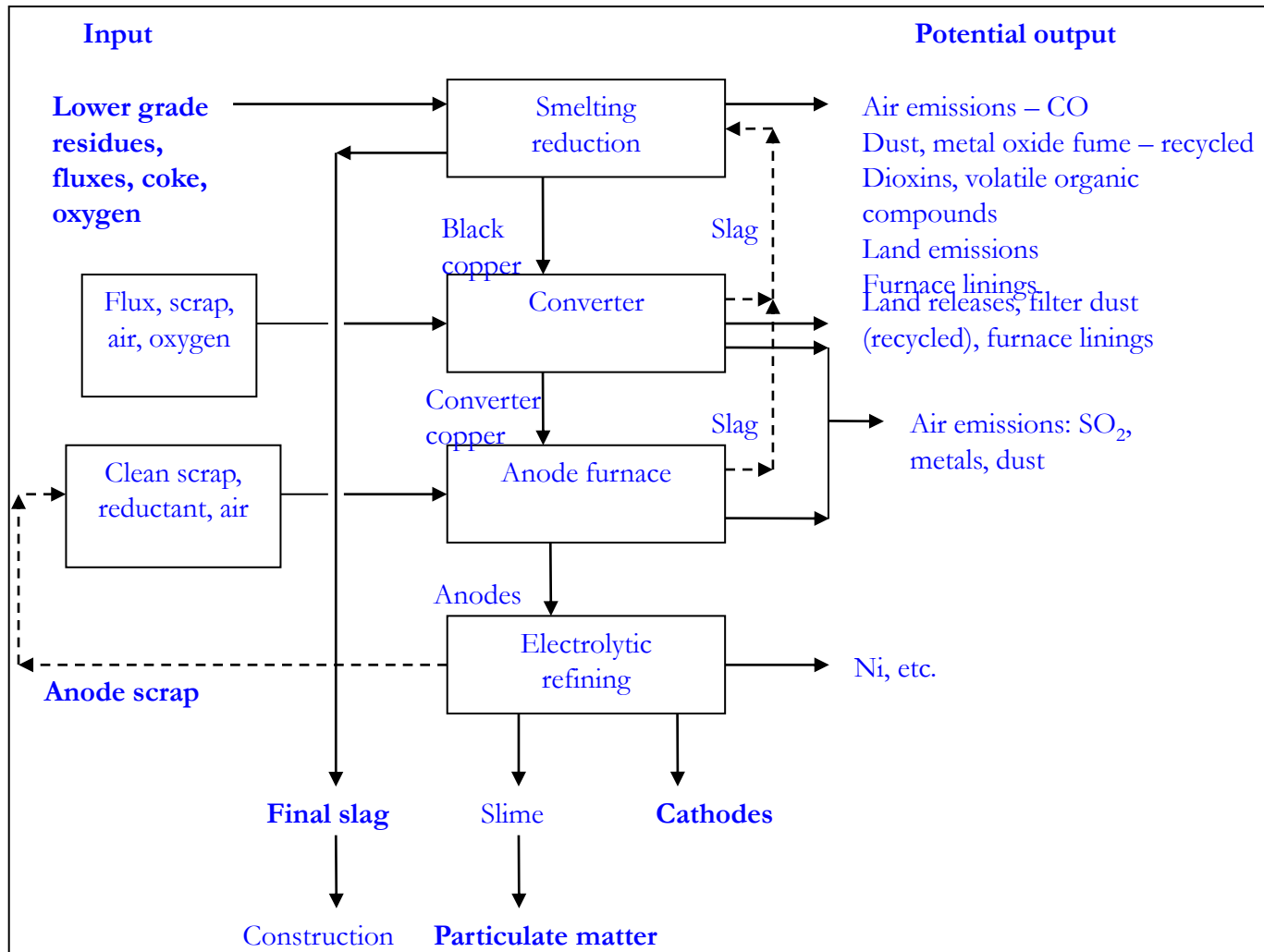
Slitiny

Antimon (Sb_2S_3) → pražení (350 – 450 °C)

Sb ← redukce (šachtová pec) ← redestilace (80% Sb + As, Pb, Fe, Cu)

Sekundární tavení mědi

Source: European Commission 2001, p. 217

Neželezná metalurgie – výroba niklu

Garnierit (O), Pentlandit (S)

Ni

SO₂, kovy

S₂ - (tavením s koksem, CaSO₄..)

elýza

Ni₃S₂ + FeS (30 – 45% Ni)

redukce (dřevěné uhlí)

koncentrát (80% Ni) → tavení →

NiO_x

Chemická výroba

Produkce (g) , (l), (s) odpadů

Výroba, použití, likvidace

Ovzduší – kvantitativně 3. místo

kvalitativně 1. místo (toxicita, genotoxicita)

Voda – dle charakteru výroby – 20-50 % znečištění
toxické OV, D ph, snížení CO₂ persistentní

Půda – přímo – výroba, skladování, havárie
nepřímo – atmosférická depozice

Nejproblematictější výroby (anorganické):

Na₂CO₃, NaOH, H₂SO₄, H₃PO₄, Cl₂, NH₃, hnojiva

Chemická výroba

Zdroje znečištění:

- 1) **prací vody** – meziprodukty, produkty (H_2SO_4 – praní plynu získaného pražením pyritu nebo elementární S)
- 2) **vody chladicí** – AU – HNO_3 , H_2SO_4 , HCl (+ znečištění plynu)
- 3) **zasolené vody** – soli jako odpad chemických reakcí , neutralizace
- 4) **kaly z výrob** (NaOH , Cl_2 , H_2)
- 5) **plyny** (HNO_3 – NO , H_2SO_4 – SO_2)

Chemická výroba

Východiska:

odpad → surovina

OV – výroba NH_3 (H_2S) – provzdušnění v uzavřeném systému →
získané plyny – spalovat

Odpadní plyny – přidružená výroba

Recyklace odpadů

Zpětný tok látek:

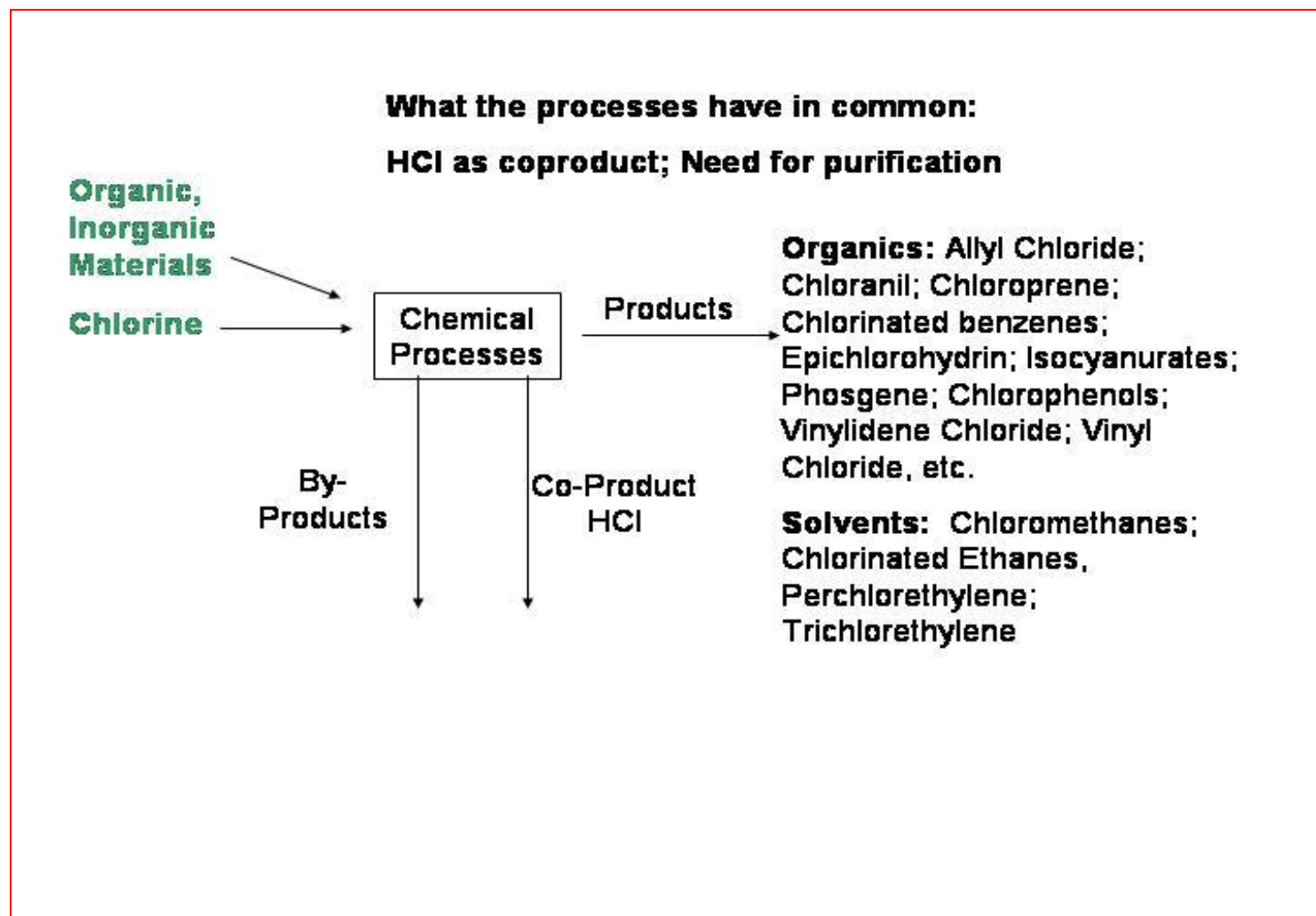
↻ rozpouštědla

↻ voda

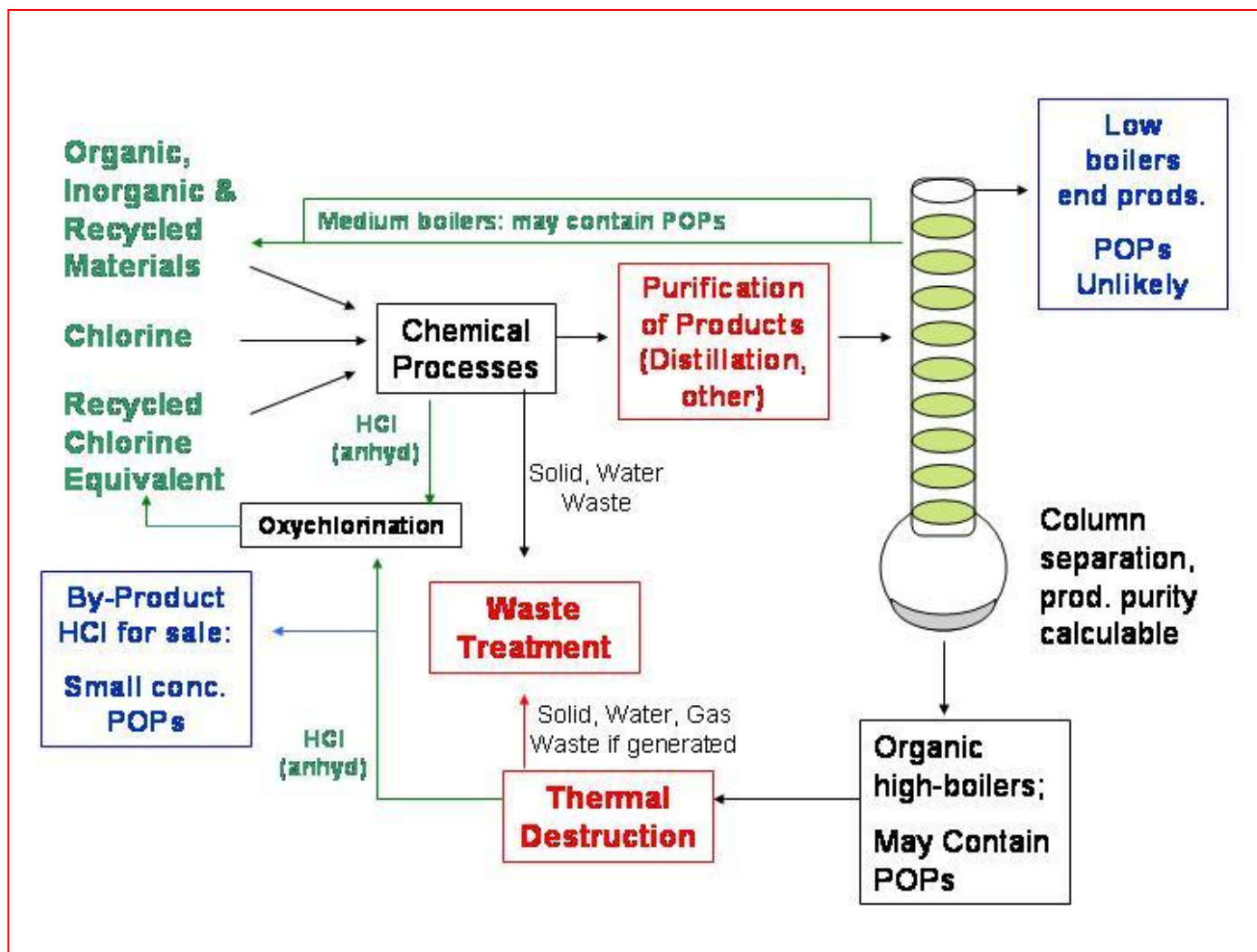
↻ plyny

↻ zpracovatelský odpad

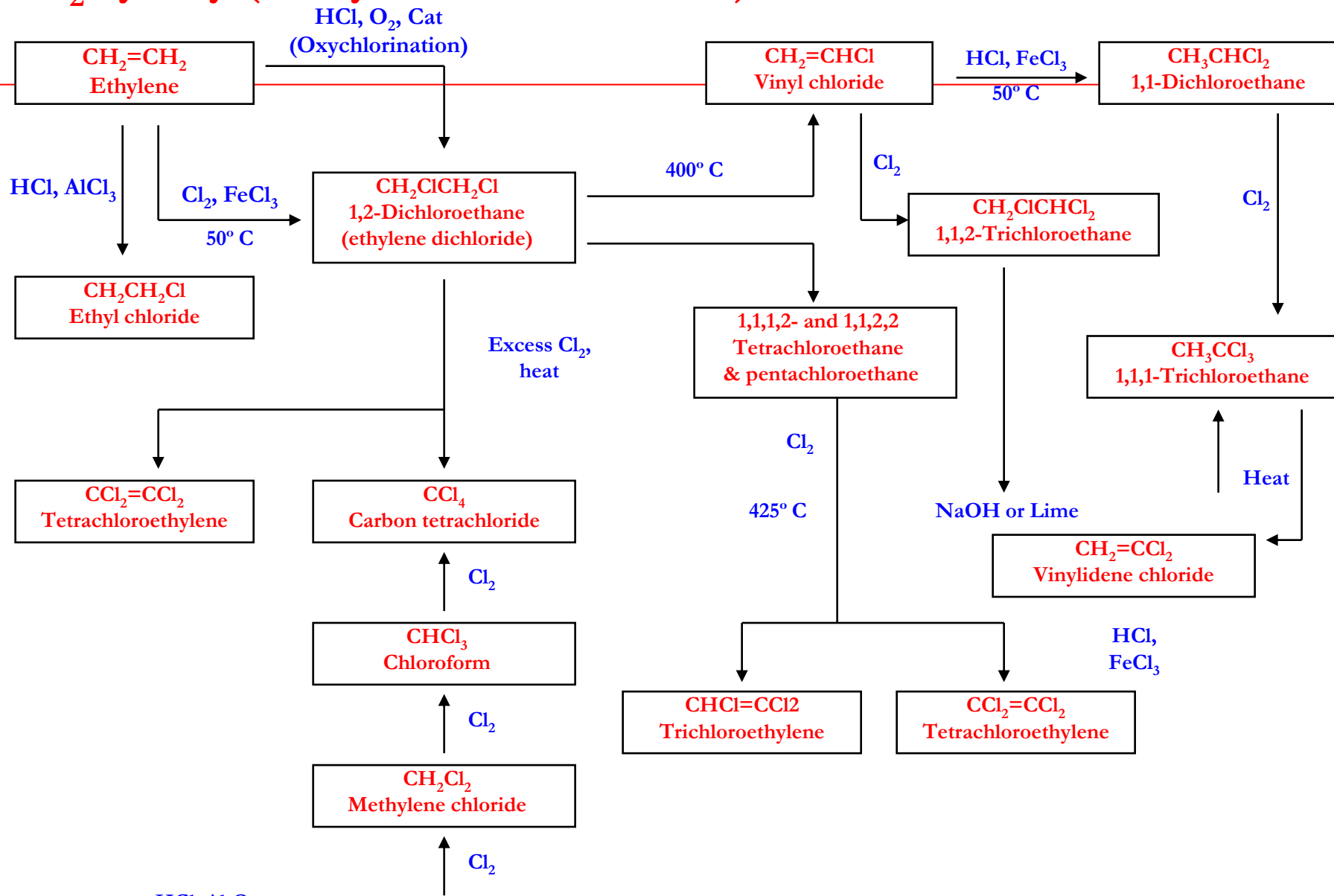
Obecní schéma procesu chemických výrob

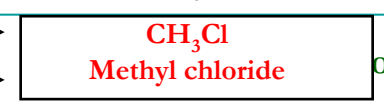
Blokový diagram obecného chemického procesu

C₁ a C₂ výroby (Wiley Interscience 2000)

Methanol
Methane
HCl, Al₂O₃
Cl₂
Heat or light

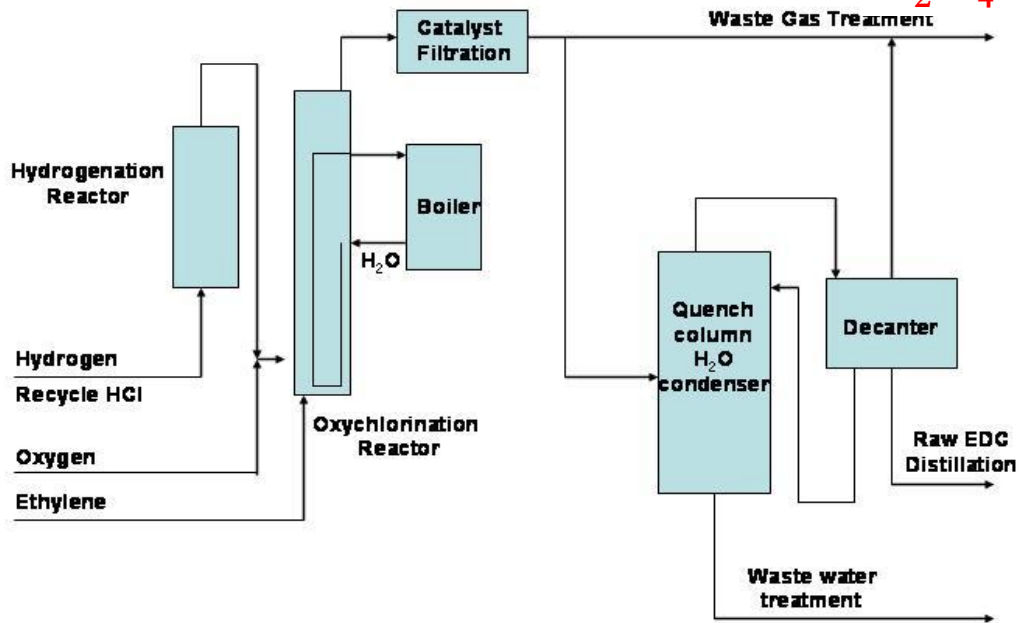
or Toxic Compounds in the Environment

<http://recetox.muni.cz>

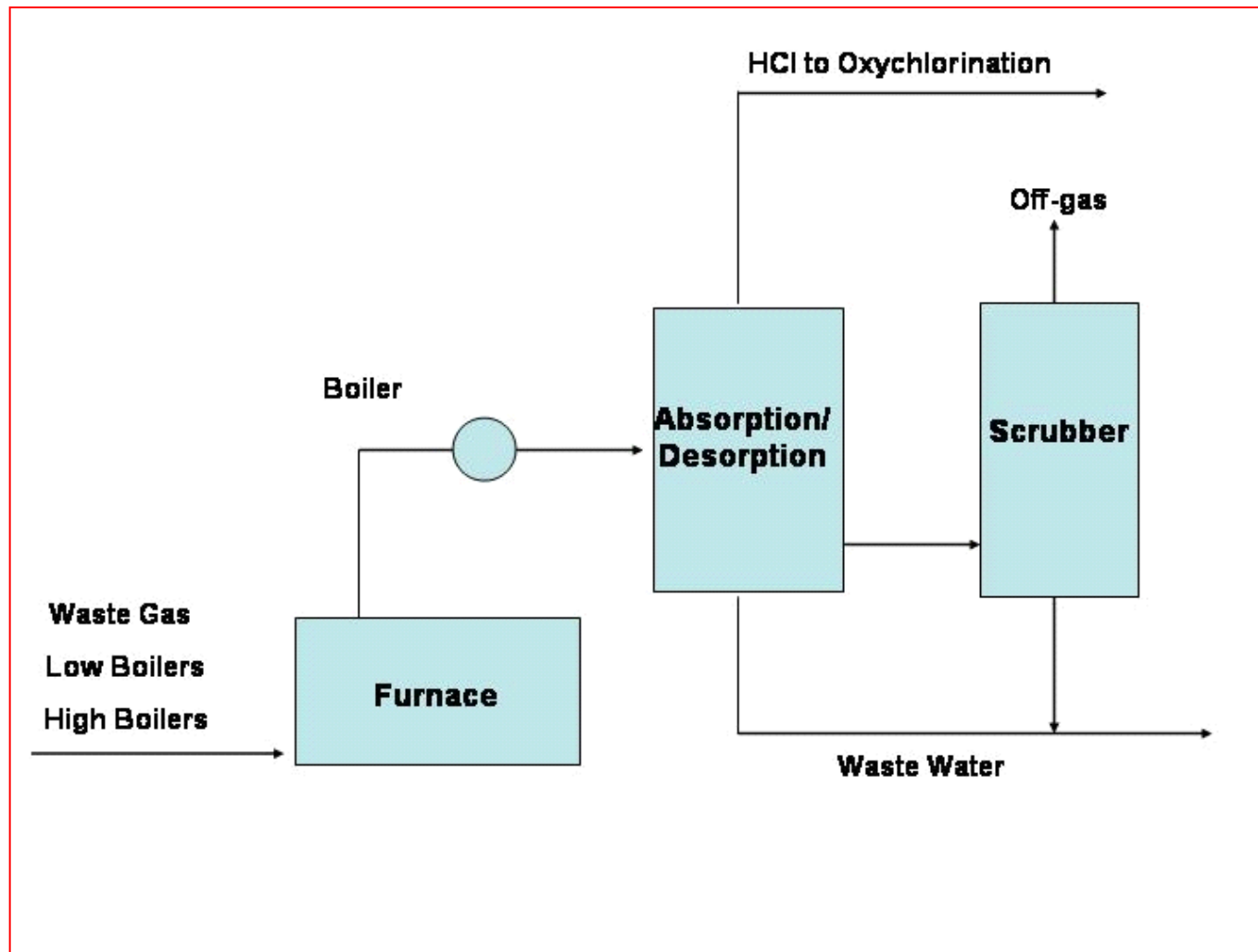
Průtokový diagram oxychlorace

Oxychlorination

In oxychlorination, an organic such as ethylene reacts with dry HCl and either air or pure oxygen in a heterogeneous catalytic reaction. An example is the reaction involving HCl, oxygen and ethylene to form ethylene dichloride and water.

Rozklad by-produktů

Syntézy běžných chemikálií

Chemical	Process	Process use	Co-products
Chlorine, caustic soda	$\text{NaCl} + \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{Cl}_2 + \text{NaOH} + \text{H}_2$	More common	
	See European Commission 2003a, 2003b; Expert Group presentation		
Organics			
Allyl chloride	Direct chlorination of propylene > 300° C	More common	HCl
	Pyrolysis of 1,2-dichloropropane	Less common	Chlorinated olefins, HCl

Syntézy běžných chemikálií

Chemical	Process	Process use	Co-products
Organics			
Chloranil dye	See UNEP 2003		
Chloroprene (2-chloro-1,3-butadiene)	$C_2H_2 + CuCl/NH_4Cl \rightarrow$ vinyl acetylene + HCl \rightarrow chloroprene	Less common	
	Vapour phase: butadiene + Cl ₂ \rightarrow 1,4 & 3,4 dichloro; isomerized (Cu catalyst) to 3,4 dichloro; HCl via NaOH; distilled to separate low boiling mono-Cl _s ; 3,4-di; 1,4-di; heavies	More common	NaCl; overchlorinated products

Syntézy běžných chemikálií

Chemical	Process	Process use	Co-products
Organics			
Chlorinated benzenes	Vapour phase: benzene + chlorine + HCl	Less common	Mixed product
	Liquid phase: Cl ₂ /FeCl ₃ to yield mix; controlled by amount of chlorinating agent (monos); some other specialized processes for certain isomers; high-Cl materials can precipitate. Purified by distillation and crystallization; separations difficult	More common	HCl

Syntézy běžných chemikálií

Chemical	Process	Process use	Co-products
Organics			
Epichlorohydrin	Allyl chloride + HOCl (chlorine water) → glycerol chlorohydrins + NaOH/(CaOH) ₂ → epichlorohydrin	More common	Hydrolyzed product; polymers
	Steam stripped then distilled		
	Also: propylene + O ₂ (Pd catalyst) → allyl acetate → allyl alcohol + Cl ₂ → allyl chloride		

Syntézy běžných chemikálií

Chemical	Process	Process use	Co-products
Organics			
Isocyanurate disinfectants	Isocyanuric acid + NaOH + Cl ₂		
Phosgene	CO + Cl ₂ used virtually immediately to produce polycarbonate and polyurethane		

Syntézy běžných chemikálií

Chemical	Process	Process use	Co-products
Organics			
Chlorinated phenols	Lesser chlorinated phenols; phenol + Cl ₂ ; various Lewis acid catalysts; FeCl ₃ , ZnCl ₂	More common	
Pentachlorophenol (PCP)	Phenol + Cl ₂ ; AlCl ₃ as main industrial catalyst; 100– 180 °C	More common	HCl
	hexachlorobenzene (HCB) + NaOH	Less common	NaCl

Syntézy běžných chemikálií

Chemical	Process	Process use	Co-products
Organics			
Sodium pentachlorophenate	PCP + NaOH	More common	NaCl
	HCB + NaOH	Less common	NaCl
Vinylidene chloride (ViCl ₂)	1,1,2-trichloroethane + NaOH or Ca(OH) ₂ ; can also be a co-product of high-temperature chlorination of C ₂ materials	More common	NaCl or CaCl ₂

Syntézy běžných chemikálií

Chemical	Process	Process use	Co-products
Organics			
Chlorinated phenols Pentachlorophenol (PCP)	Lesser chlorinated phenols; phenol + Cl ₂ ; various Lewis acid catalysts; FeCl ₃ , ZnCl ₂	More common	HCl NaCl
	Phenol + Cl ₂ ; AlCl ₃ as main industrial catalyst; 100–180° C	More common	
	hexachlorobenzene (HCB) + NaOH	Less common	

Syntézy běžných chemikálií

Chemical	Process	Process use	Co-products
C₁ products			
Methyl chloride	$\text{CH}_4 + \text{Cl}_2$ via heat or light	More common	
	$\text{CH}_3\text{OH} + \text{HCl} \rightarrow \text{CH}_3\text{Cl}$	More common	
Other chlorinated methanes	$\text{CH}_3\text{Cl} + \text{Cl}_2$ heat or light \rightarrow $\text{CH}_2\text{Cl}_2, \text{CHCl}_3, \text{CCl}_4$	More common	
	$\text{CS}_2 + \text{Cl}_2 \rightarrow \text{S}_2\text{Cl}_2 + \text{CCl}_4$	Less common	
	$\text{CS}_2 + \text{S}_2\text{Cl}_2 \rightarrow \text{S} + \text{CCl}_4$		

Syntézy běžných chemikálií

Chemical	Process	Process use	Co-products
C₂ products			
<i>Chlorinated ethanes</i>			
1,1-di	VC + HCl/FeCl ₃	More common	
1,2-di (EDC)	Ethylene + Cl ₂ → EDC (Fe cat) (direct chlorination)	More common	
	Ethylene + HCl + O ₂ (Cu cat) → EDC (oxychlorination)		

Syntézy běžných chemikálií

Chemical	Process	Process use	Co-products
C₂ products			
<i>Chlorinated ethanes</i>			
1,1,1-tri	1,1-di + Cl ₂ (photochemical)	More common	HCl
	1,1,2-tri → 1,1,1-tri	More common	
	Ethane + Cl ₂	Less common	
1,1,2-tri	VC + Cl ₂	More common	
	EDC + Cl ₂	More common	HCl

Syntézy běžných chemikálií

Chemical	Process	Process use	Co-products
C₂ products			
<i>Chlorinated ethanes</i>			
1,1,1,2-tetra, 1,1,2,2-tetra	EDC + Cl ₂ (can include oxychlor)	More common	HCl
	C ₂ H ₂ + Cl ₂		
	C ₂ H ₄ + Cl ₂	More common	HCl
1,1,1,2,2-penta	TCE + Cl ₂ → penta		

Syntézy běžných chemikálií

Chemical	Process	Process use	Co-products
<i>Chlorinated ethylenes</i>			
Trichloroethylene (TCE) and perchloroethylene (PCE)	$\text{EDC} + \text{Cl}_2 \rightarrow \text{TCE} + \text{PCE}$	More common	HCl
	$\text{EDC} + \text{Cl}_2 \rightarrow \text{PCE} + \text{CCl}_4$	More common	HCl
	$2 \text{CCl}_4 \rightarrow \text{PCE}$	More common	
	$\text{EDC} + \text{Cl}_2 + \text{O}_2 \rightarrow \text{PCE/TCE}$	More common	
	Tetrachloroethanes + heat $\rightarrow \text{TCE}$	More common	HCl
	Pentachloroethane + heat $\rightarrow \text{PCE}$	Less common	HCl

Syntézy běžných chemikálií

Chemical	Process	Process use	Co-products
Inorganics			
HCl	By-product; salt + sulphuric acid; hydrogen + chlorine; recovery from combustion of chlorinated organics	More common	
TiO ₂	C, Cl ₂ , TiO ₂ ore → TiCl ₄ + O ₂ → TiO ₂	More common	Cl ₂ , recycle
	TiO ₂ ore + H ₂ SO ₄ → Ti(SO ₄) ₂ → TiO ₂	Less common	sulphates
FeCl ₃	Iron or iron oxide + HCl → FeCl ₃		
Hypochlorites	Na: 2NaOH + Cl ₂ → NaOCl		NaCl
	Ca: Ca(OH) ₂ + 2Cl ₂ → Ca(OCl) ₂ also via NaOCl used as aid in chloride removal; recovered, then dried		CaCl ₂
ZnCl ₂	Zn + HCl → ZnCl ₂		
ClO ₂	Generated from HClO ₂ or NaClO ₃		

Petrochemický průmysl

Vážný zdroj

1) Místo těžby

Odsolování ropy – OV obsahující anorg. kaly, soli, HCs

Možno čistit – příprava emulzí odpadních olejů a OV a spalování

2) Doprava

Lodní – 700 000 000 t.r⁻¹

Havárie, čištění, přečerpávání - 5 – 8 000 000 t.r⁻¹

3) Zpracování ropy v rafineriích

Kalové nečistoty (sedimentace mechanických nečistot)

Vodné roztoky solí (odsolování)

Petrochemický průmysl

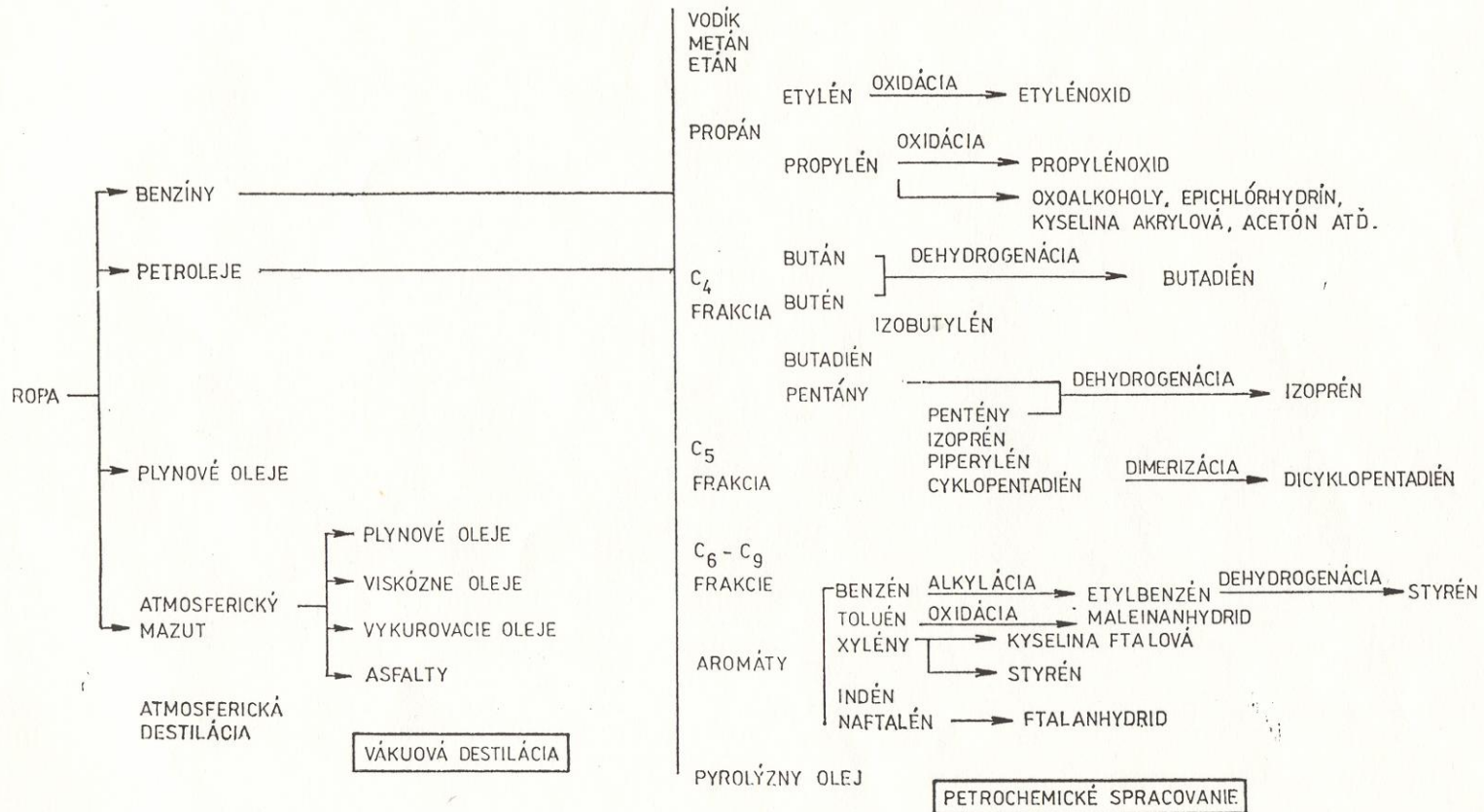

Schéma spracovania ropy

Dřevozpracující průmysl

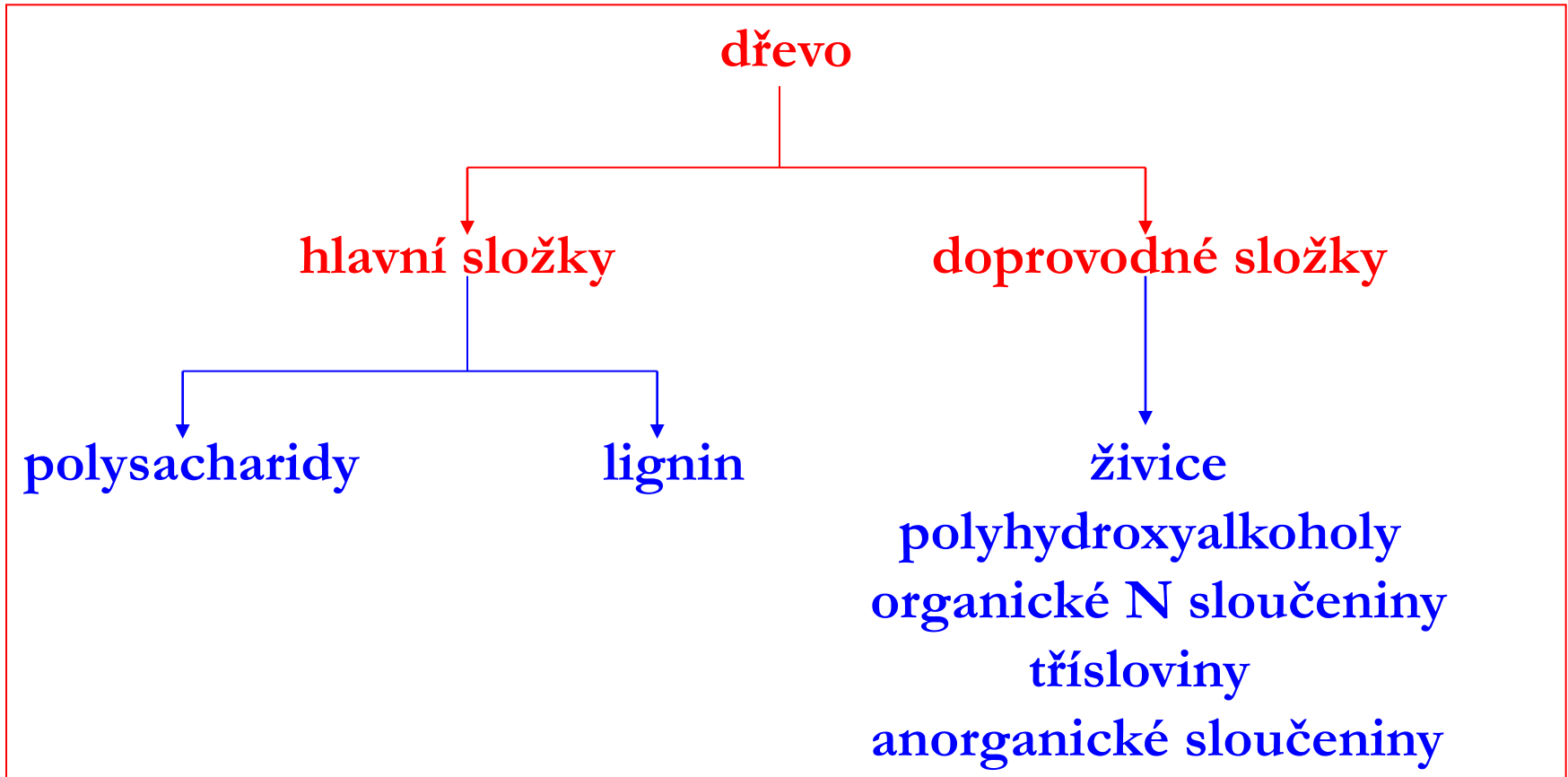
Nejdůležitější průmyslová surovina obnovitelná

Hlavní složky:

Biopolymery - polysacharidy
- benzenoidní polymery

- ↪ celuloza (40-50 % hmotnosti dřeva)
- ↪ hemiceluloza - směs pentosanů, hexozanů a jejich derivátů (20-25 %)
- ↪ lignin - polymerní aromatické aromatické fenolové sloučeniny (20-25 %)
- ↪ mono- , di- , oligosacharidy, bílkoviny, alkaloidy, živice, tuky, kyseliny ... (3-20%)

Dřevozpracující průmysl

Průmyslové zpracování dřeva

I. Mechanická technologie:

Zpracování bez porušení původní struktury (desky, dýhy, nábytek...)

II. Výroba vláknin, při které se používají:

Mechanické postupy:

↪ broušení dřeva bez chemických zásahů – bílá dřevovina (98% výtěžek dřevní látky)

Průmyslové zpracování dřeva

Fyzikálně – mechanické postupy:

- ↪ paření dřeva nasycenou vodní parou pod tlakem, poté broušení (90%)

Mechanicko-chemické postupy:

- ↪ dřevo se intenzivně opracuje vodní parou
- ↪ nebo se impregnuje NaOH, Na₂SO₄, Na₂CO₃.....v kombinaci s vodní parou
- ↪ poté broušení a defibrace → získá se chemická dřevovina

Průmyslové zpracování dřeva

Termomechanické postupy:

- ↪ tlaková rafinace dřevných štěpků vyhřátou vodní parou (165 – 185 °C)

získání vysoce ligninové termomechanické vlákniny

Chemické postupy:

- ↪ částečné nebo celkové odstranění necelulózových složek dřeva chemickým způsobem

Průmyslové zpracování dřeva

Podle stupně čistoty a způsobu výroby se rozlišují:

- ↪ **Polobuničiny:** chemicko-tepelné opracování štěpků, přitom lignin a hemicelulózy přecházejí částečně do roztoku (65-80 %)
- ↪ **Vysokovýtěžkové buničiny:** podobně jako u polobuničin s důkladnějším odstraněním ligninu a hemicelulózy (55-65 %)
- ↪ **Nebělené buničiny:** s vysokým stupněm delignifikace:
 - sulfitová buničina
 - sulfátová buničina
- ↪ **Bělené buničiny:** tzv. šlechtěné buničiny – bělením – odstranění zbytku ligninu – získá se vysoký obsah α – celulózy (94-96%)

Průmyslové zpracování dřeva

III. Chemické zpracování:

Využití rostlinných surovin (dřevo, jednorocní rostliny) – chemická surovina (lignochemie, dřevochemie)

Základní postupy:

hydrolýza, dehydratace, hydrogenace, pyrolýza, redox postupy

Výroba sacharidů, aldehydů, R-OH, R-COOH, fenolů, rozpouštědel, terpenů, monomerů, bílkovinná krmiva, syntetická paliva, bioplyn

Ze dřeva možno připravit až 90 % produktů vyráběných z ropy.

Výroba buničiny

Delignifikace rostlinných surovin

Uvolnění vláken buničiny ze základního pletiva působením chemikálií při vyšších teplotách a tlacích

Necelulozové složky dřeva (lignin, hemicelulóza) přecházejí do roztoku

Nejdůležitější moment: rozrušení chemické vazby ligninu a polysacharidu na vodorozpustné sloučeniny, např. sulfonací.

Výroba buničiny

Používají se kyselé, alkalické a neutrální roztoky → štěpení ligninu na různé fragmenty původní makromolekuly.

Sulfitová buničina – účinkem HSO_3^- solí (Ca^{2+} , Mg^{2+} , Na^+ , NH_4^+) a SO_2 ve vodním roztoku.

Sulfátová buničina – účinkem vodních roztoků NaHS a NaOH .

U obou postupů přechází lignin do roztoku ve formě ligninsulfonových kyselin.

Sulfitová buničina

SO_2 (spalování pyritu, S)

Fe_xO_y , Se, As (pyrit),

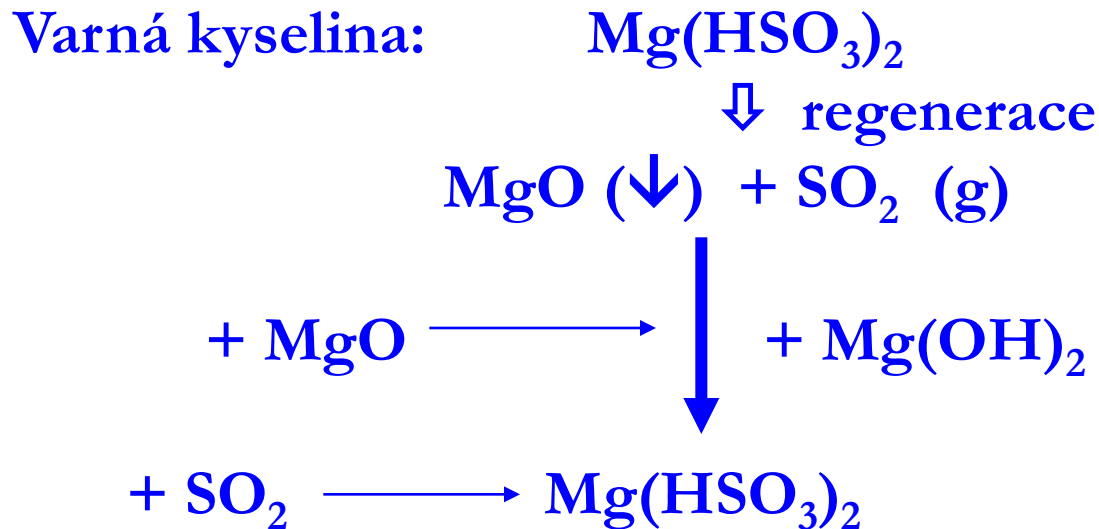
$\text{SO}_2 \Rightarrow \text{H}_2\text{SO}_3 \Rightarrow \text{Ca}(\text{HSO}_3)_2$

odpad CaSO_3 (↓) (vyšší T)
náhrada Na^+ , NH_4^+ , Mg^{2+} , - rozpustnější

diskontinuální způsob

Sulfitová buničina

Výhoda – magnezium bisulfitové vodní výluhy je možné regenerovat spalováním

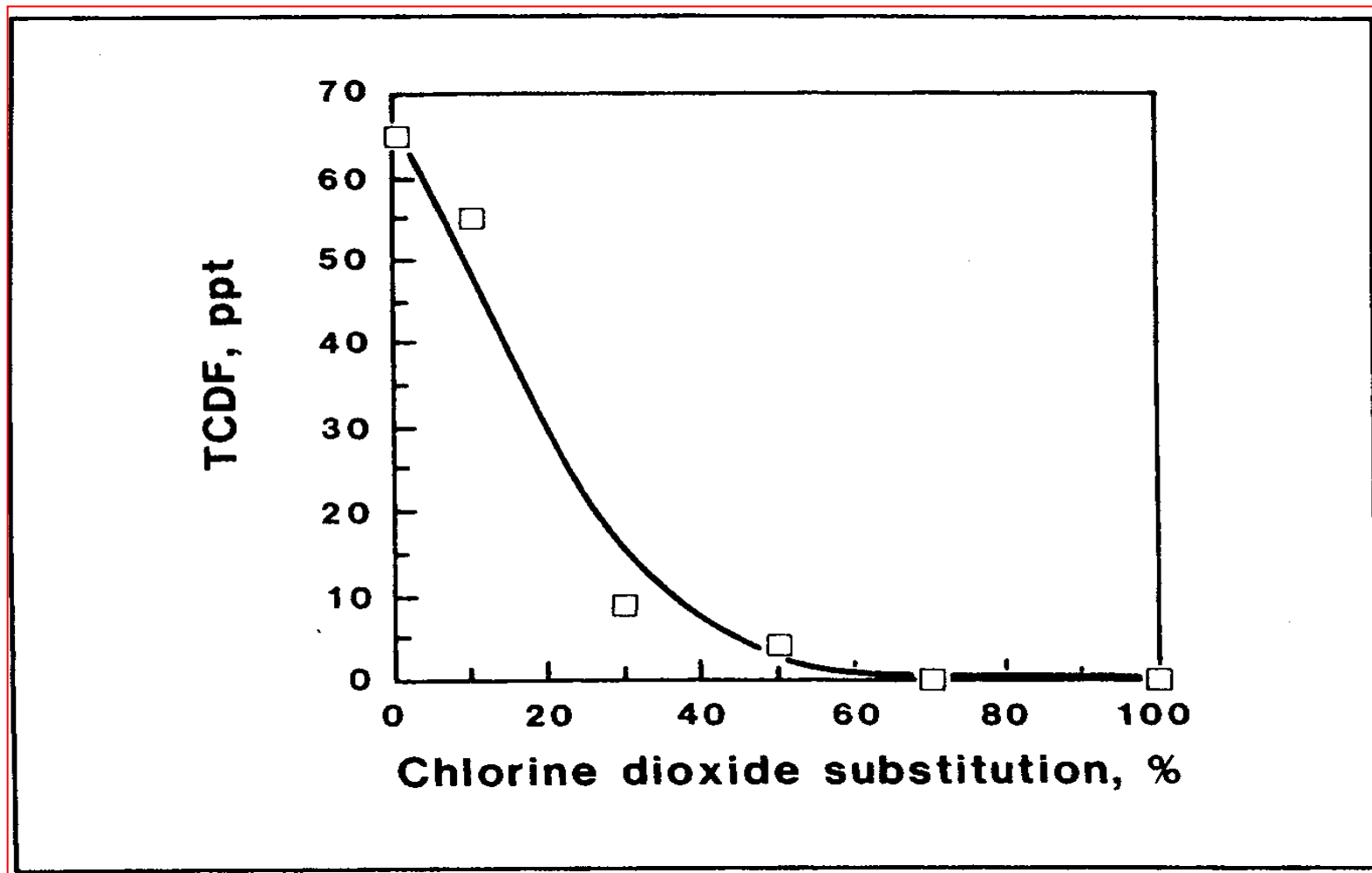
Sulfátová buničina

10 – 11,5 NaOH
3,5 – 5% Na₂S
2 – 2,5% Na₂CO₃ (+ Na₂SO₄)

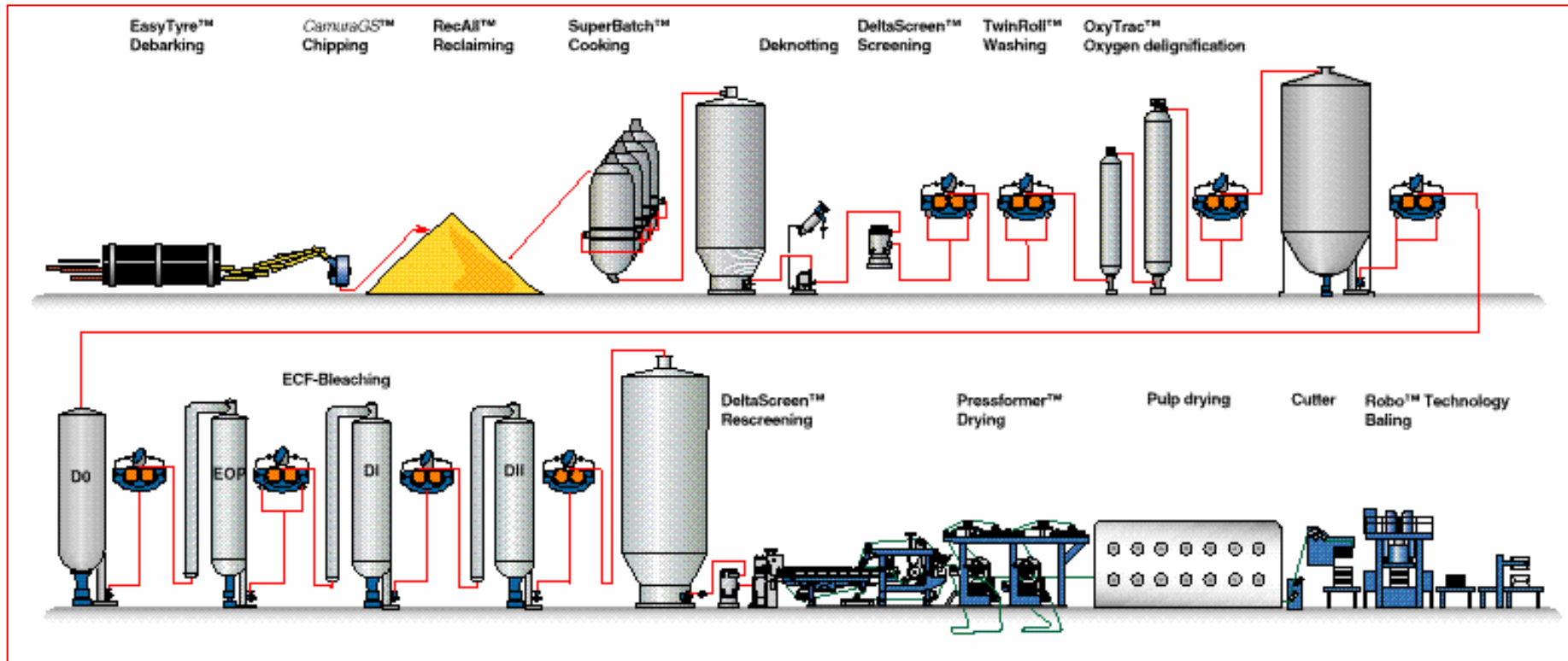
Delignifikace probíhá při 165 – 180 °C a přetlaku 700 – 1 000 kPa a hydromodulu 1: 4 (poměr suchých štěpků v objektu varného roztoku)

Kontinuální způsob regenerace odpadních louhů - zahuštění na 60% sušiny, spálení v kotli – teplo na výrobu páry – energetická soběstačnost.

Eliminace 2,3,7,8-TCDF při nárůstu substituce chlóru ClO_2

Typical flow diagram for modern Kraft pulping process with ECF-bleaching. Courtesy of Metso Automation Inc.

Bělení buničiny

Odstranění zbytků ligninu po předcházejících postupech

Bělení:

- ↪ chlorace – C
- ↪ alkalická extrakce – E
- ↪ bělení chlornanem – H
- ↪ bělení ClO_2 – D

Sulfátová - CEHDED nebo CEDED

Sulfitová - CEH

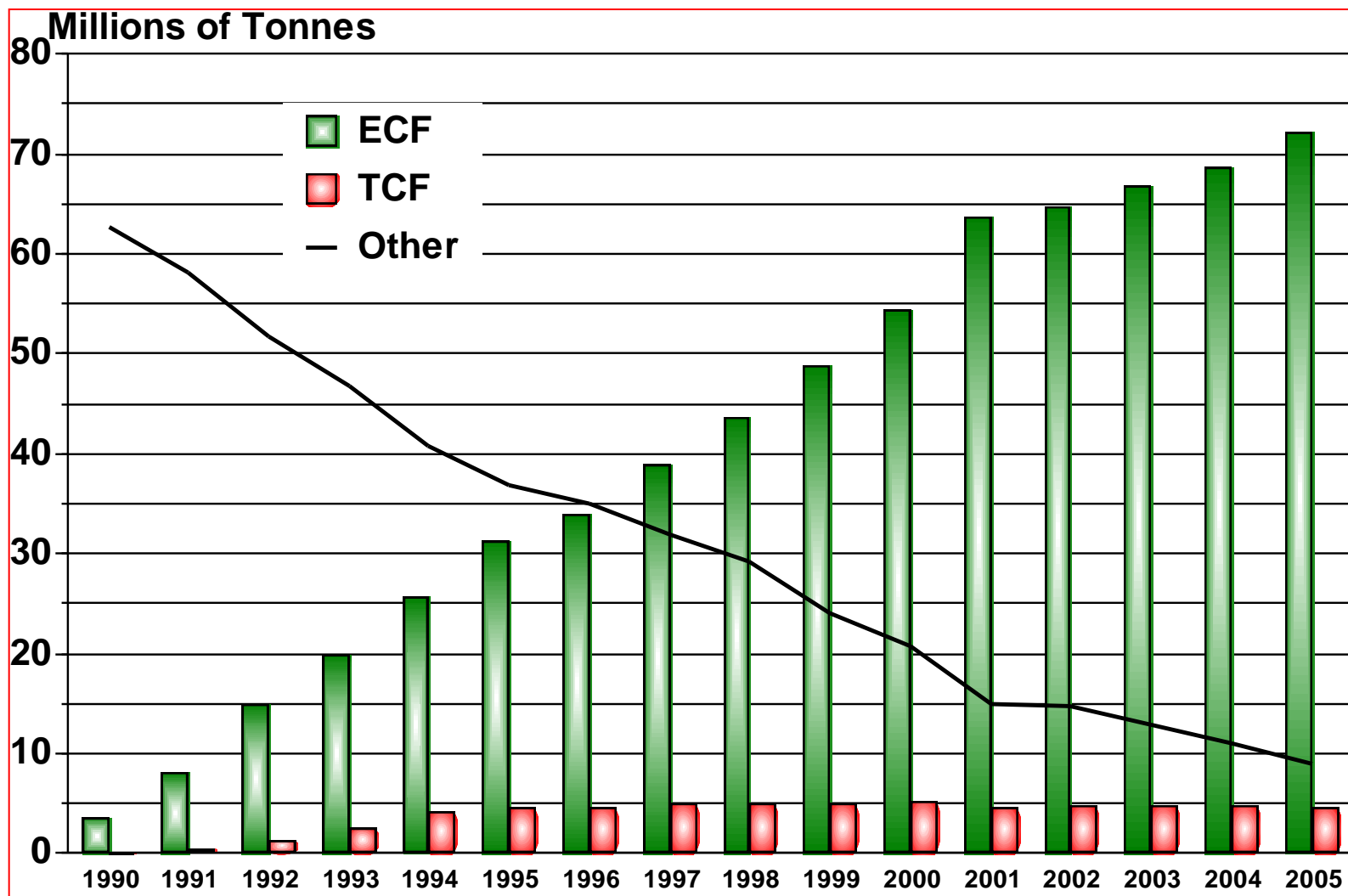
Chlorderiváty ligninu:

- ↪ rozpouštění při praní ve vodě
- ↪ E – extrakce zředěných roztoku alkálií

Běžně používané metody bělení celulózy

Treatment	Abbreviation	Description
Chlorination	C	Reaction with elemental chlorine in acidic medium
Alkaline extraction	E	Dissolution of reaction products with NaOH
Hypochlorite	H	Reaction with hypochlorite in alkaline medium
Chlorine dioxide	D	Reaction with chlorine dioxide (ClO_2)
Chlorine and chlorine dioxide	CD	Chlorine dioxide is added in chlorine stage
Oxygen	O	Reaction with molecular oxygen at high pressure in alkaline medium
Extraction with oxygen	EO	Alkaline extraction with oxygen
Peroxide	P	Reaction with hydrogen peroxide (H_2O_2) in alkaline medium
Chelating	Q	Reaction with chelating agent EDTA or DTPA in acidic medium for removal of metals
Ozone	Z	Ozone using gaseous ozone (O_3)

Celosvětové trendy v chemicky bělené celulóze (bez Číny a Indie)

Odpady celulózo-papírenského průmyslu

(g) výroba buničiny - SO_2 , H_2S

regenerace a spalování výluhů - SO_2 , RS_x

(l) předhydrolyza dřeva (HCl , H_2SO_4 , H_2SO_3)

vaření buničiny (odpadní výluhy)

bělení buničiny

kondenzáty při odpařování výluhů před jejich spalováním OV

(s) zbytky

Potravinářský průmysl

Hlavně kapalné odpady s organickými látkami biologicky rozložitelnými a netoxickými

Po chemickém průmyslu největší znečišťovatel vodních toků.

Exhalace – pomocné provozy (kotelny, elektrárny)

Výroba cukru

Řepa – řízky – vyluhování horkou vodou v difuzérech - získaná difuzní šťáva se čerí vápnem (odstranění necukerných složek)

Nadbytek vápna se odstraní saturací CO_2

↓
saturační kal - kalolisy

↓
lehká šťáva

↓
zahuštění, odpaření

↓
vykrytalizuje cukr

↓
odstředění od krystalického louhu

↓
rafinace → cukr

↓
odpadní sirup (melasa) – 50% cukru

↓
krmivo, zkvašení na líh

Výroba cukru

Nárazové, sezónní zatížení vod

Požadavek: ~ 450 % zdravotně nezávadné vody na hmotnost řepy

OV:

- 1) prací voda a voda na přepravu řepy
- 2) řízková vody
- 3) kondenzační voda
- 4) prací a oplachovací voda
- 5) splašková voda

Výroba cukru

Prací – písek, hlína, malá COC (úlomky řepy) – obsah cukru 0,01 – 0,05 %

Řízková – (difúzní, řízkolisová) - nejzávadnější – $BSK_5 > 1\,200$ $mg.l^{-1}$

sacharóza > 1000 $mg.l^{-1}$
slabě kyselá, snadno kvasí

Kondenzační, prací – relativně čisté (málo O_2 , stopy NH_3)

Výroba škrobu

z brambor, obilí, kukuřice, rýže

čištění (OV z praní a plavení)

postrouhání na kaši

vyplavení škrobu studenou vodou

sedimentace

centrifugace (“plodové” OV) – sacharidy, bílkoviny, saponiny

rafinace vypíráním (rafinační OV)

Výroba droždí

melasa

↓
zředění H₂O okyselení H₂SO₄

↓
zápara

↓
T

↓
usazení, čiření (PO₄³⁻, NH₄⁺)

↓
sterilizace varem

+ kvasinky

↓
kvasinkové mléko + mladina (odstředěná a vykvašená zápara) (30 % OV)

↓
odstředění

↓
filtrace (prací a lisovací OV)

Nejzávadnější vody vůbec – lihovarské výpalky,
vykvašená zápara) – melasa, anorganické živiny,
metabolity kvašení – BSK5 – 30000 mg.l⁻¹

Výroba sladu a piva

OV:

- ↪ oplach stáčecího zařízení – BSK₅ – 2 000 – 4 000 mg.l⁻¹
- ↪ OV z prvního praní ječmene - BSK₅ ~ 1 500 mg.l⁻¹
- ↪ další namáčecí a prací OV - BSK₅ ~ 200 mg.l⁻¹
- ↪ OV z umývání kvasných kádí a ležících sudů – BSK₅ – 2 000 – 13 000 mg.l⁻¹

Zpracování mléka

Úprava mléka na přímou spotřebu

Zpracování na smetanu, máslo, sýry, mléčné přípravky a speciální výrobky (kasein, mléčný cukr, kyselina mléčná)

- ↪ Mléko - odstředění – filtrace – úprava tukovosti, pasterizace
- ↪ Jogurt – zahuštění mléka na 1/2 + mikroorganismy (mléčný cukr → kys. mléčná) tím dojde k okyselení a sražení (42 – 45 °C, 1/2 – 3 h)
- ↪ Kefír – kefírový zákvas (18 - 20° C, 24 h)
- ↪ Smetana – mléko s vyšším obsahem tuku – odstředění
- ↪ Máslo
- ↪ Sýry

Zpracování mléka

OV:

- ↪ chladiřenské
- ↪ technologické (zbytky mléka, pracích prostředků..)

Zákaz vypouštění – syrovátka, zkažené

Do OV se nesmí dostat syrovátka – nelze vyčistit

$BSK_5 \sim 900 - 3\,000 \text{ mg.l}^{-1}$ (kyselé kvašení – mléčný kasein)

Průmysl masa a mouky

Získávání a zpracování masa

Jatka – porcování, zpracování

Velmi závadné OV – zbytky živočišných bílkovin

Infekce

300 – 2000 l vody na jednu porážku

BSK₅ 100 – 5 000 mg.l⁻¹

T.L - 200 – 8 000 mg.l⁻¹

Krev

Velký obsah tuků a dusíkatých látek

Výroba mouky

Prach

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

**Inovace tohoto předmětu je spolufinancována
Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem
České republiky**